

વર્ષ : ૩૮ * અંક : ૪
એપ્રિલ - ૨૦૧૪

અદ્વૈત સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્યધ્વનિ

આધ્યાત્મિક મુખપત્ર

શ્રી તારંગાજી સિદ્ધક્ષેત્રનું પાવનકારી દૈશ્ય

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સચ્ચુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા ૩૮૨ ૦૦૭, (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૦) ૨૩૨૭૭૨૧૦, ૨૩૨૭૭૪૮૩-૮૪ ફેક્સ : (૦૭૦) ૨૩૨૭૭૧૪૨

E-mail : mail@shrimadkoba.org, Web.: www.shrimadkoba.org

૧

સંસ્કાર-સિંચન, શિક્ષણ અને સર્વાંગી જીવનવિકાસની

વિદ્યાર્થીઓ માટે ઉત્તમ સગવડ

જૂન-૨૦૧૪થી પ્રારંભ થતા સપ્તથી, આપણી સંસ્થાના નવનિર્મિત, શૈક્ષણિક સુવિધાઓથી સુક્ત 'વિદ્યા-ભક્તિ-આનંદધામ ગુરુકુળ' માં ધોરણ ૫ થી ધોરણ ૧૦ ના વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ માટેની ઉત્તમ તક પ્રાપ્ત થઈ શકશે, જેની કેટલીક વિગતો નીચે મુજબ છે :

- (૧) પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજીનું પાવન સાહિત્ય પ્રાપ્ત થશે.
- (૨) વિદ્યાર્થીઓની વાર્ષિક ફી માત્ર રૂ. ૧૪,૦૦૦/- (ચૌદ હજાર પૂરા) રહેશે.
- (૩) માત્ર વિદ્યાર્થી ભાઈઓને જ પ્રવેશ મળશે.
- (૪) મોટા સ્વચ્છ રૂમમાં પલંગ, કબાટ, ટેબલ, નાઈટલેમ્પ વગેરે સહિત આવાસની સગવડ.
- (૫) શુદ્ધ, સાત્ત્વિક, રુચિકર, આરોગ્યપ્રદ ભોજન અને નિયમિત દૂધ-છાશની સુવિધા.
- (૬) અનુભવી, બાળપ્રેમી, પૂર્ણ સમયના ગૃહપતિ તથા પ્રાઈવેટ ટ્યુશનની સગવડ.
- (૭) ચાલુ શિક્ષણ ઉપરાંત,
  - (A) સ્મત-ગમતના સાધનો
  - (B) ઈતર વાચનની પ્રવૃત્તિ
  - (C) પ્રેરણાદાયી વાર્તાઓનું આયોજન
  - (D) ધર્મ અને નીતિનું શિક્ષણ
  - (E) શાંત, પર્યાવરણસભર, સ્વચ્છ, કુદરતી વાતાવરણ (સાબરમતી નદીથી નજીક)
- (૮) વિદ્યાર્થીના ઓછામાં ઓછા ૬૦ ટકા ગુણ હોવા જરૂરી છે.
- (૯) પ્રવેશફોર્મ તા. ૧૦ એપ્રિલથી સંસ્થાના કાર્યાલયમાંથી ઉપલબ્ધ થઈ શકશે.
- (૧૦) પ્રવેશફોર્મ ટપાલ દ્વારા / રૂબરૂ મેળવીને નિચત કરેલ તા. ૩૦-૪-૧૪ સુધીમાં ભરીને સંસ્થાના કાર્યાલયમાં મોકલી આપવું.
- (૧૧) વિદ્યાર્થીએ તા. ૪-૫-૨૦૧૪ ના રવિવારે સવારે ૯-૦૦ વાગ્યે લેખિત કસોટી તેમજ મૌખિક ઈન્ટરવ્યુ માટે વાલી સાથે ઉપસ્થિત રહેવું.

સુદ્ધ વાલીઓને, પોતાના બાળકોને આ આયોજનનો લાભ અપાવવા વિનંતી છે.
વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ અંગેની માહિતી મેળવવા સંસ્થાના કાર્યાલય/ગૃહપતિશ્રીનો સંપર્ક સાધવો.

-: પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ૐ

-: તંત્રી - સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
ૐ

-: સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)
ૐ

-: મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
ટ્રસ્ટી, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર
આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ૐ

-: પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯
૨૩૨૭ ૬૪૮૩/૮૪
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨
ૐ

-: લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૧૮૦
આજીવન રૂ. ૭૫૦
પરદેશમાં
By Air Mail
ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 2500
\$-60, £-35
આજીવન : Rs. 7000
\$-170, £-110
By Sea Mail
આજીવન : Rs. 3500
\$-85, £-60

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ ..... શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
- (૨) ભગવાન મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણ ? ...
..... પૂ.શ્રી આત્માનંદજી ૬
- (૩) ઈશ્વરની નજરે આપણે .....
..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૯
- (૪) શ્રી આનંદધન ચોવીશી...શ્રી અશોકભાઈ શાહ .. ૧૨
- (૫) ભગવાન મહાવીરની શીખ .....
..... શ્રી ભાનુબેન ડી. શાહ ... ૧૬
- (૬) અહિંસા પરમો ધર્મ .... શ્રી પૂર્ણિમાબેન શાહ ... ૨૫
- (૭) મહાવીર કા સ્વાસ્થ્યદર્શન.....
..... ડૉ. ચંચલમલ ચોરડિયા ૨૭
- (૮) તારંગાજી જાત્રા-શિબિર .....
..... શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર ... ૩૧
- (૯) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૭

વર્ષ : ૩૮

એપ્રિલ, ૨૦૧૪

અંક - ૪

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

mail@shrimadkoba.org

www.shrimadkoba.org

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે ક્રમશઃ લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪
ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

સૂર્ય દરરોજ સવારે ઊગે છે અને સાંજે આથમી જાય છે. આ ક્રમ નિયમિત રીતે ચાલતો જ રહે છે. પરંતુ જો એ સૂર્ય કોઈ વાર ભરબપોરે આથમી જાય તો શું થાય ? અવનિ ઉપર અંધકાર જ છવાઈ જાય ને ? આને એક આશ્ચર્ય જ કહેવાય ને ? તેવી જ રીતે આપનો જ્ઞાનરવિ, પ્રકાશ પાથરતો પાથરતો ભરબપોરે અસ્ત પામી ગયો એ પણ એક આશ્ચર્ય જ બન્યું છે. અને છતાં એના કરતાં પણ મોટું આશ્ચર્ય તો એ બન્યું છે કે આપના ઉપાધિગ્રાહ્ય જ્ઞાનરવિએ તો અલ્પકાળમાં દીર્ઘકાળના કાર્યો કરી લીધા અને સ્વ-પરનું કલ્યાણ સાધી તે અસ્ત પામી ગયો !

આપના સ્મૃતિદિને અંજલિ આપવા માટે અમને શબ્દો પણ ઓછા પડે છે ! વળી, 'સ્મૃતિ' શબ્દ પણ વાપરવો યોગ્ય લાગતો નથી. કારણકે જેની વિસ્મૃતિ થઈ હોય તેની સ્મૃતિ કરવી પડે ને ? આપ તો હરદિન, હરપળ અમારા હૃદયમાં અક્ષરદેહ રૂપે બિરાજમાન છો. છતાં પણ મતિની ગતિ ચાલી ત્યાં સુધી અમે અલ્પમતિ અમારા ભાવોને વાણીમાં ઉતારીએ છીએ -

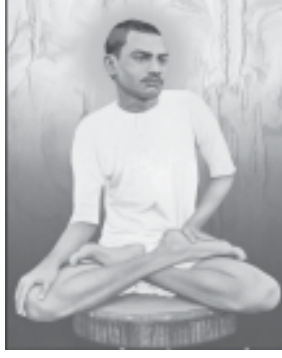
હે પ્રભુ !

અપૂર્વ વાણી અને અપૂર્વમુદ્રા, અપૂર્વ અવસરના દાતા છે,
ષટ્દર્શન સમી 'આત્મસિદ્ધિ'ના, આપ અનન્ય જ્ઞાતા છો.
કરુણાના કરનાર છો, કૃપા તણા ભંડાર છો,
નોંધારાના આધાર છો, અમ હૈયાના હાર છો.
સરસ્વતીના અવતાર છો, પરમ જ્ઞાનાવતાર છો,
પંથ બતાવનાર છો, પંચમપદ દાતાર છો.
ભવ્ય જીવ હિતકાર છો, અમૃત તણા દેનાર છો,
સંકટના હરનાર છો, ભક્તોના તારણહાર છો.
શરણ ગ્રહીએ પરમ પ્રેમથી, વંદન વારંવાર હો,
ચરણમાં રહીએ અહોભાવથી, વંદન અગણિતવાર હો.
વંદન અગણિત વાર હો...

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

- મહાવીર પ્રભુ જે વાટેથી તર્યા અને જેવો તપ કર્યો તેવો નિર્મોહપણે તપ કરવો. (બોધવચન-૧૦૨)
- કર્મ સઘળાને નડે છે. મને પણ કરેલાં કર્મ મૂકતાં નથી. અને તે ભોગવવાં પડે છે. આવાં વિમળ વચનો ભગવાન શ્રી વર્ધમાને કહ્યાં છે. (આંક ૧૧ - મુનિ સમાગમ)
- મને આ મત કે તે મતની માન્યતા નથી, પણ રાગદ્વેષરહિત થવાની પરમાકાંક્ષા છે; અને તે માટે જે જે સાધન હોય, તે તે ઈચ્છવાં, કરવાં એમ માન્યતા છે; અને એ માટે મહાવીરના વચન પર મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. (પત્રાંક-૪૦)
- તે જિન - વર્ધમાનાદિ સત્પુરુષો કેવા મહાન મનોજયી હતા ! તેને મૌન રહેવું - અમૌન રહેવું બંને સુલભ હતું; તેને સર્વ અનુકૂળ - પ્રતિકૂળ દિવસ સરખા હતા; તેને લાભ-હાનિ સરખી હતી; તેનો કમ માત્ર આત્મસમતાર્થે હતો. કેવું આશ્ચર્યકારક કે, એક કલ્પનાનો જય એક કલ્પે થવો દુર્લભ, તેવી તેમણે અનંત કલ્પનાઓ કલ્પના અનંતમાં ભાગે શમાવી દીધી ! (પત્રાંક-૮૧)
- ચિત્તના સંકલ્પવિકલ્પથી રહિત થવું એ મહાવીરનો માર્ગ છે. (પત્રાંક-૧૨૩)
- જે પ્રસંગમાં મહા જ્ઞાનીપુરુષો સંભાળીને ચાલે છે, તેમાં આ જીવે તો અત્યંત અત્યંત સંભાળથી, સંક્ષેપીને ચાલવું એ વાત ન જ ભૂલવા જેવી છે એમ નિશ્ચય કરી, પ્રસંગે પ્રસંગે કાર્યે કાર્યે અને પરિણામે પરિણામે તેનો લક્ષ રાખી તેથી મોકળું થવાય તેમજ કર્યા કરવું, એ

શ્રી વર્ધમાનસ્વામીની છન્નસ્થ મુનિચર્યાને દૃષ્ટાંતે અમે કહ્યું હતું. (પત્રાંક-૫૨૮)

- જન્મથી જેને મતિ, શ્રુત અને અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાન હતાં, અને આત્મોપયોગી એવી વૈરાગ્યદશા હતી, અલ્પકાળમાં ભોગકર્મ ક્ષીણ કરી સંયમને ગ્રહણ કરતાં મન:પર્યવ નામનું

જ્ઞાન પામ્યા હતા, એવા શ્રીમદ્ મહાવીરસ્વામી, તે છતાં પણ બાર વર્ષ અને સાડા છ માસ સુધી મૌનપણે વિચર્યા. આ પ્રકારનું તેમનું પ્રવર્તન તે ઉપદેશમાર્ગ પ્રવર્તવતાં કોઈ પણ જીવે અત્યંતપણે વિચારી પ્રવર્તવા યોગ્ય છે, એવી અખંડ શિક્ષા પ્રતિબોધે છે. (પત્રાંક-૬૨૦)

- મોટા મુનિઓને જે વૈરાગ્યદશા પ્રાપ્ત થવી દુર્લભ, તે વૈરાગ્યદશા તો ગૃહવાસને વિષે જેને પ્રાયે વર્તતી હતી, એવા શ્રી મહાવીર, ઋષભાદિ પુરુષો પણ ત્યાગને ગ્રહણ કરી ચાલી નીકળ્યા, એ જ ત્યાગનું ઉત્કૃષ્ટપણું ઉપદેશ્યું છે. (પત્રાંક-૬૬૪)
- ‘વાર્યા વારી ન શકાય, વારવા બહુ બહુ મુશ્કેલ એવા રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાનરૂપી શત્રુના સમૂહને જેણે વાર્યા, જીત્યા; જે વીતરાગ સર્વજ્ઞ થયાં; વીતરાગ સર્વજ્ઞ થતાં જે અર્હત્ પૂજવા યોગ્ય થયા; અને વીતરાગ અર્હત્ થતાં મોક્ષ અર્થે પ્રવર્તન છે જેનું એવા જુદા જુદા યોગીઓના જે નાથ થયા; નેતા થયા; અને એમ નાથ થતાં જે જગતના નાથ, તાત, ત્રાતા થયા; એવા જે મહાવીર તેને નમસ્કાર હો.’ (ઉપદેશનોંધ-૨૩)

ભગવાન મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણ ?

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

ભગવાન મહાવીરને આપણે આપણા ઈષ્ટદેવ તરીકે માનીએ છીએ, પણ તે માન્યતા ત્યારે જ સિદ્ધ થઈ કહેવાય કે જ્યારે આપણે આપણી જાતને યોગ્ય બનાવીએ. મહાવીર ભગવાનની એક વિશેષતા એ છે કે જે તેમના ગુણોને તથા બોધને જાણીને જીવનમાં આરાધે છે તે પોતે ભગવાન મહાવીર જેવો એટલે કે સંપૂર્ણ જ્ઞાન અને આનંદનો સ્વામી થઈ સંસારના દુઃખોથી તરી જાય છે. ઈસાઈ ધર્મમાં જેમ Ten Commandments છે તેમ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ વચનામૃત પત્રાંક - ૧૦૫માં મહાવીર ભગવાનના બોધને પાત્ર થવા માટેના Ten Commandments બતાવ્યા છે :

એકે નથી.

(૧) સત્પુરુષના ચરણનો ઈચ્છક :

વ્યવહારજીવનમાં પણ આપણે જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવી હોય તે વસ્તુ જે પુરુષની પાસે હોય તેમની સમીપ જઈએ છીએ. આવો એક દુનિયાનો

નિયમ છે. દા.ત. જેને ધનવાન થવાની ઈચ્છા હોય તે શેઠ કે રાજાની પાસે જાય છે અને તેમને ખુશ કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. મહાવીર ભગવાનનો બોધ આપણે સત્યનો સાક્ષાત્કાર કરવા માટે ગ્રહણ કરીએ છીએ. અંતિમ સત્ય એટલે આત્મા. જેમને આત્મસાક્ષાત્કાર થયો છે તેવા પુરુષ પાસે જઈ અધ્યાત્મવિદ્યાને પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ.

● સત્પુરુષનું સ્વરૂપ :

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ વચનામૃત પત્રાંક- ૮૦માં સત્પુરુષ વિશે કહ્યું છે,

“નિરાબાધપણે જેની મનોવૃત્તિ વહ્યા કરે છે; સંકલ્પ-વિકલ્પની મંદતા જેને થઈ છે; પંચ વિષયથી વિરક્ત બુદ્ધિના અંકુરો જેને ફૂટ્યા છે; ક્લેશનાં કારણ જેણે નિર્મૂળ કર્યાં છે; અનેકાંત દૃષ્ટિયુક્ત એકાંતદૃષ્ટિને જે સેવ્યા કરે છે; જેની માત્ર એક શુદ્ધ વૃત્તિ જ છે; તે પ્રતાપી પુરુષ જયવાન વર્તો.

આપણે તેવા થવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.”

જીવનના દરેક પ્રસંગોમાં સત્પુરુષના અંતરમાં સમતા રહે છે. આવી સમતાના કારણે જેમના અંતરમાંથી નિરંતર આનંદનું ઝરણું વહ્યા

- (૧) સત્પુરુષના ચરણનો ઈચ્છક,
- (૨) સદેવ સૂક્ષ્મ બોધનો અભિલાષી,
- (૩) ગુણ પર પ્રશસ્ત ભાવ રાખનાર,
- (૪) બ્રહ્મવ્રતમાં પ્રીતિમાન,
- (૫) જ્યારે સ્વદોષ દેખે ત્યારે તેને છેદવાનો ઉપયોગ રાખનાર,
- (૬) ઉપયોગથી એક પણ પણ ભરનાર,
- (૭) એકાંતવાસને વખાણનાર,
- (૮) તીર્થાદિ પ્રવાસનો ઉછરંગી,
- (૯) આહાર, વિહાર, નિહારનો નિયમી,
- (૧૦) પોતાની ગુરુતા દબાવનાર

એવો કોઈ પણ પુરુષ તે મહાવીરના બોધને પાત્ર છે, સમ્યક્દેશાને પાત્ર છે. પહેલા જેવું

નથી. તેની પ્રાપ્તિ અર્થે પ્રથમ તો તારે શાંત થવું જોઈએ તથા દેહદેવળમાં રહેલ સૂક્ષ્મ એવા ચૈતન્યદેવની ઓળખાણ કરવી જોઈએ. મંદિરમાં ભગવાનના દર્શન કરીએ છીએ પણ તેમની સાથે વાત કરતા નથી. ભગવાન આપણને કહે છે કે તું અહીં આવ્યો તો ભલે આવ્યો પણ હું તો તારા હૃદયમાં રહ્યો છું. આપણે મંદિરમાં કેમ જઈએ છીએ ? તો જિનદેવના દર્શન કરીને નિજદેવ ઉપર દષ્ટિ જાય એટલા માટે તેમના દર્શન કરીએ છીએ. શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ સ્તવનમાં કહે છે કે,

“દીઠો સુવિધિ જિણંદ, સમાધિ રસે ભર્યો;
ભાસ્ત્યું આત્મસ્વરૂપ, અનાદિનું વિસર્યો.”

ભગવાનની મૂર્તિ અને તેમની વાણી ભવ્ય જીવોને સંસારસાગરથી પાર થવા માટે નાવ સમાન છે. આપણી રુચિ-રસ ખોટી વસ્તુ માટે ઉપજાવી છે. દુનિયાની વસ્તુમાં તો આપણને તરત જ રસ આવે છે, પણ પરમાત્માની વાણી સાંભળવી હોય કે જે આપણને આત્મસ્વરૂપનો બોધ આપે છે તો પણ તેના પ્રત્યે આપણને રુચિ થતી નથી. આપણે આપણા જીવનમાં ભગવાન મહાવીરના બોધથી ૧૮૦ ડીગ્રી ઉંધી વસ્તુઓને પ્રાથમિકતા આપી છે. મહાવીર ભગવાન કહે છે કે ‘આત્માથી સહુ હીન’ પણ આપણે તો આત્માને જ સૌથી છેલ્લો રાખીએ છીએ ! ભગવાન મહાવીર જ્યાં સુધી ઘરમાં રહ્યા ત્યાં સુધી તો અંતરદષ્ટિવાળા હતા જ પરંતુ દીક્ષા લીધા બાદ પણ ૪૫૧૫ દિવસ અપ્રમત્તપણે રહ્યા. આટલા દિવસોમાં માત્ર ૩૪૮ દિવસ જ આહાર કર્યો તથા ૪૮ મિનિટ અલગ અલગ આસનોમાં જ નિદ્રા લીધી. આપણને એવો પ્રશ્ન થાય કે તો પછી આટલો બધો સમય તેમણે શું કર્યું ? તો બાહ્ય જગતમાંથી પોતાની વૃત્તિ ખેંચી અંતરના સૂક્ષ્મ વિકારો સાથે એક મહાન શૂરવીર સૈનિકની જેમ

યુદ્ધ કરીને એક પછી એક (અંતરના) દુશ્મનોને જીતતા હતા. આવું ઘોર યુદ્ધ તેમણે કર્મો સાથે, વિકારો સાથે, ઈન્દ્રિયો સાથે કર્યું અને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી ભગવાન મહાવીર થયા. વીતરાગતાનો માર્ગ એવો છે કે તેને હસ્તગત કરવા માટે એકલી બુદ્ધિ પૂરતી નથી; તેના માટે તો ભક્તિ, પ્રેમ અને સત્પુરુષનો યોગ જરૂરી છે એટલે કે સત્પુરુષના અવલંબન વિના મહાવીરની વાણીનો પાર પામી શકાતો નથી. કારણ કે તેઓ એવા સૂક્ષ્મ આત્મતત્ત્વને બતાવે છે કે જે આત્મતત્ત્વ બુદ્ધિનો, પ્રવચનનો કે ઈન્દ્રિયોનો વિષય નથી. તે તો મન, બુદ્ધિ, ઈન્દ્રિય આદિથી પર છે. સંતો કહે છે કે, “સંગત્યાગી, અંગત્યાગી, વચનતરંગ ત્યાગી; મનત્યાગી, બુદ્ધિત્યાગી, આપા શુદ્ધ કિનો હે.”

પરમતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ‘અંતિમ સંદેશ’માં તે અતીન્દ્રિય આત્માને અનુભવવાનું સુગમ સાધન બતાવતાં કહે છે કે, “જિન પ્રવચન દુર્ગમ્યતા, થાકે અતિ મતિમાન; અવલંબન શ્રી સદ્ગુરુ, સુગમ અને સુખખાણ.”

આમ, જેમણે મહાવીર ભગવાનનો બોધ પામીને અનંત કાળનો અનંત આનંદ પ્રાપ્ત કરવો હોય, દિવ્ય જીવન પ્રાપ્ત કરવું હોય તેમણે સત્પુરુષના ચરણના ઈચ્છક થવું અને ભગવાનની વાણી પ્રાપ્ત કરવાની અંતરમાં જિજ્ઞાસા રાખવી. આ પ્રમાણે કરનારના અંતરમાં ભગવાનનો બોધ પરિણમે છે તથા તેમનો મનુષ્યભવ સફળ થાય છે. (ક્રમશઃ)

મન બગડે તો પોતાને નુકસાન થાય, વચન બગડે તો બીજાને નુકસાન થાય અને આચાર બગડે તો અનેકને નુકસાન થાય.

ઈશ્વરને તમારા હૃદયમાં બેસાડવા માટેનું સિંહાસન છે. જો તમારી પાસે પ્રભુનું સિંહાસન જ નહીં હોય, તો પ્રભુ આવીને બેસશે ક્યાં? અને જો એ હૃદયના સિંહાસન પર બેસશે નહીં, તો સઘળી ક્રિયાઓ બાહ્ય ક્રિયાઓ બની રહેશે અને પરમાત્મલક્ષીને બદલે પદાર્થલક્ષી, ભૌતિકતાભરી થઈ જશે.

આપણે ધર્મસ્થાનોમાં અને ધાર્મિક-ઉત્સવોમાં એકાંતને બદલે ભીડનું સર્જન કરીએ છીએ. વ્યક્તિ ભીડમાં ચાલે છે, ત્યારે માત્ર બહાર ચાલી શકે છે. જ્યારે એકાંત એ અંતરમાં 'એકલો જાને રે'ની ગતિ છે. ભીડમાં માણસ ખોવાઈ જાય છે, જ્યારે એકાંતમાં માણસ પોતાની જાત સાથે ઓતપ્રોત હોય છે. આપણું દુર્ભાગ્ય એ છે કે આપણે ધર્મોત્સવોને ભીડમાં પલટી નાખ્યા છે અને પછી તો ભીડ એ જ ધર્મનો માપદંડ બની ગઈ છે. ક્યા કથાકારની કથામાં કેટલા શ્રોતાઓની ભીડ ઉભરાય છે, એ પરથી ભીડપ્રેમી સમાજ એ કથાકારના જ્ઞાન, સાધના અને મહિમાનો માપદંડ મેળવે છે ! આ ભીડ માણસની પણ હોય અને ધનની પણ હોય. ક્યા સાધુ-મહારાજની હાજરીથી બોલી-ઉછામણીમાં કેટલી રકમ થઈ, એ પરથી એમની સાધુતાનું મૂલ્યાંકન કરવાનો સ્થૂળ પ્રયાસ સમાજમાં થતો હોય છે. પ્રભુને અંતરમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવાને બદલે એમાં બોલાયેલી મોટી-મોટી બોલીઓ વિશે ચર્ચા થતી હોય છે. માણસોની ભીડની સાથેસાથે સંપત્તિની ભીડ પણ જામે છે. જેમ ભીડ મોટી. એમ એ સાધુ, સંત કે તીર્થનો મહિમા વધારે, એવું ખોટું ગણિત સમાજમાં વ્યાપક બની ગયું છે.

આનું પરિણામ એ આવ્યું કે ધર્મનો મહિમા દર્શાવવા માટે વિશાળ જનમેદની ઊભી કરવી પડે અને વિશાળ જનમેદની આવે તે માટે મનોરંજન કરવું પડે. મનોરંજનના કાર્યક્રમો રાખવા પડે અને સાથે પ્રસાદરૂપે મધુર ભોજન પીરસવું પડે ! આ બતાવે છે કે ભીડમાં ધર્મ કેવો ખોવાઈ જાય છે. આ ઉપરાંત

પણ એક બીજી ભીડમાં માણસ જીવતો હોય છે. એ ભીડ છે એના સંપ્રદાયની, એ ભીડ છે એના ધર્મની અને એ ભીડ છે એની જ્ઞાતિની.

આ ભીડનું સર્જન કરીને એ પોતાની જાતને સુરક્ષિત માને છે, કારણ કે સંપ્રદાય વગર એને જીવવું દોહાવું લાગે છે. ગુરુના અવલંબન વિના એને ચાલવું નથી. સમાજ વગર એને ફાવતું નથી, આથી મંદિરમાં ઉપાસનાની પહેલી શરત એ એકલા જવાની છે. કદાચ તમારી આસપાસ ભીડ હોય, તો પણ તમારે એકલા થઈને મંદિરમાં પ્રવેશવાનું છે. જો તમે એકલા નહીં હો, તો ઈશ્વર તમને મળવા રાજી નહીં હોય. તમારા પ્રત્યે એ પીઠ ફેરવીને બેઠો હશે, કારણ કે એ જાણે છે કે તમે ફળ, ફૂલ, નૈવેદ્ય બધું લઈને આવ્યા છો, પરંતુ અંતઃકરણ ક્યાંક મૂકીને આવ્યા છો. ઈશ્વરનો સંબંધ તો અંતઃકરણ સાથે છે. આત્મજાગૃતિ સાથે મંદિરપ્રવેશ થાય, તો જ ઈશ્વરની મુલાકાત સંભવિત થાય.

આત્મામાં જ ઈશ્વરની અનુભૂતિનું તેજ પથરાતું હોય છે. કોઈની સાથે આત્મીય સંબંધ હોય તો આસાનીથી એ વ્યક્તિ પાસે જઈ શકીએ છીએ. એ જ રીતે જો વ્યક્તિનો આત્મા જાગ્રત હોય કે એનું અંતઃકરણ શુદ્ધ હોય, તો પરમાત્માની અનુભૂતિ ઘણી સાહજિક બની જશે.

આપણે ઈશ્વરની મૂર્તિ જોઈએ છીએ, પણ એની સાથે કશો સંવાદ સાધતા નથી. આપણે પ્રાર્થનાઓ કરીએ છીએ, પુષ્પમાળા વગેરે ચડાવીએ છીએ. ઈશ્વરની આરતી કરીએ છીએ. એકીટસે ઈશ્વરને જોઈએ છીએ. આ બધું કરીએ છીએ, પરંતુ ક્યારેય આપણે એ વિચારતા નથી કે આ ઈશ્વર મને કઈ નજરે જોઈ રહ્યો છે ? ઈશ્વરની આંખોમાં તમારું શું સ્થાન છે ? એની નજર તમારા અંતઃકરણના ક્યા ભાગ પર છે ?

જો એ શ્રીકૃષ્ણ હશે તો તમારા નિષ્કામ કર્મયોગને નિહાળતા હશે, જો એ બુદ્ધ હશે તો તમારી ભીતર

શ્રી આનંદઘન ચોવીશી

*** અશોકભાઈ પી. શાહ ***

(ગતાંકથી ચાલુ)

શ્રી કુંથુનાથ જિન સ્તવન

ભલભલા પંડિતો, તત્ત્વચિંતકો, સંત-મહંતોને જેણે પરેશાન કરી મૂક્યા છે, એવા આ મનને નાથવાની યોગીશ્વર આનંદઘનજીએ હામ ભીડી છે. તેમને ખબર છે કે આ એક અત્યંત કઠિન કામ છે. તેથી તેમનું ભક્તહૃદય સીધું તીર્થંકર ભગવાન શ્રી કુંથુનાથને શરણે જાય છે, કે જેમણે તે દુષ્કર મનને નાથ્યું છે અને તેને હરાવી અનંત સુખમાં બિરાજે છે. પ્રભુને શરણે જઈ આનંદઘનજી જાણે દુષ્ટ મનની સામે પોતાની ફરિયાદ નોંધાવે છે કે :

“કિયો બહુત બેહાલ, સુનિયે સાહિબ મેરે.
અબ આયો તુમ પાસ, સુનિ જિન સુજસ તિહારો.
દુષ્ટન દેહુ નિકાર, સાધુન કૌ રખિ લીજે,
વિનવે ‘ભૂધરદાસ’, હે પ્રભુ ! ઢીલ ન કીજે.”

હે કુંથુજિન ! આ દુષ્ટ મન કેમેય કરીને મારા હાથમાં રહેતું નથી. “જે તેં જીત્યા રે તેણે હું જિતિયો રે.” (શ્રી અજિતનાથ સ્તવન) - એવું મન, જેને તમે તો જીતી લીધું તેણે મને જીતી લીધો છે, ગુલામ બનાવી રાખ્યો છે. શરૂઆતની ગાથાઓમાં કહ્યું કે, જેમ જેમ મનને અંકુશમાં રાખવાનો પ્રયત્ન કરું છું તેમ તેમ તે વધુ વિચારો, સંકલ્પ-વિકલ્પો કરાવી મને સ્વરૂપમાં સ્થિર થવા દેતું નથી. માટે હે પ્રભુ ! તારે શરણે આવ્યો છું, કંઈક ઉપાય બતાવ. મન કેવા કેવા ઉધામા મચાવે છે તેના વિચારો સ્તવનની ગાથારૂપે મૂકતાં આનંદઘનજી આગળ કહે છે :

આગમ આગમધરને હાથે, નાવે કિણ વિધ આંકું;
કિહાં કણે જો હઠ કરી હટકું તો, વ્યાલ તણી પરે વાંકુ હો.

- કુંથુજિન ૦ ૪

શબ્દાર્થ : આગમના જાણનાર એવા આગમધરને હાથે પણ કોઈપણ ઉપાયે (આ મન) અંકુશમાં આવતું નથી. કોઈવાર જો તેને હઠ કરી અટકાવું ત્યારે તે સર્પની જેમ વાંકુ થઈ છટકી જાય છે. (આગમ = તીર્થંકર પ્રરૂપિત શાસ્ત્રો; , આગમધર = શાસ્ત્રોમાં નિપુણ પુરુષો; નાવે = ન આવે; કિણ વિધ = કોઈપણ ઉપાયે; આંકું = અંકુશમાં; કિહાં કણે = કોઈ જગ્યાએ, કોઈવાર, ક્યારેક; હટકું = અટકાવું, રોકું; વ્યાલ તણી પરે = સર્પની જેમ; વાંકુ = વક)

ભાવાર્થ : આગમશાસ્ત્રોના જાણકાર એવા આગમધરો, પંડિતો, વિદ્વાનો અને સાધુઓને પણ ઘણા ઉપાયો કર્યા છતાં આ મનને અંકુશમાં રાખવું ભારે થઈ પડ્યું છે, ત્યાં સામાન્ય જીવોનું તો શું ગજું? આત્મજ્ઞાન વિના પણ માત્ર ઉત્કૃષ્ટ ક્ષયોપશમ જ્ઞાન વડે નવ પૂર્વ જાણનારા આગમધરો ઈતિહાસમાં થયા છે. (આત્મજ્ઞાન વગર તેનાથી આગળના પૂર્વોનું જ્ઞાન ન થઈ શકે એવો નિયમ છે.) તે નવ પૂર્વધારી આગમધરો પણ આત્મજ્ઞાનના અભાવને લીધે મનને જીતી શક્યા નથી. તેથી જ પરમકૃપાળુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીને કહેવું પડ્યું કે :

“જો હોય પૂર્વ ભણેલ નવ, પણ જીવને જાણ્યો નહીં;
તો સર્વ તે અજ્ઞાન ભાખ્યું, સાક્ષી છે આગમ અહીં.”

મનના સકંજામાં આવી તેઓ પણ લૌકિક પ્રશંસા, માન-પાન, મોટાઈ, જ્ઞાનનું અભિમાન આદિ પ્રલોભનમાં ફસાઈ જાય છે.

આગમમાં તો મનને જીતવાના અનેક ઉપાયો બતાવ્યાં હોય, તેમ છતાં આ આગમધરોને હાથે ‘નાવે કિણ વિધ આંકું’ - કોઈ ઉપાયે અંકુશમાં રહેતું

ભાવાર્થ : આનંદઘનજી કહે છે કે હું મનનો તાગ કાઢવાનો પ્રયત્ન કરું છું પણ તેનું વિચિત્ર સ્વરૂપ અચરિજ પમાડે તેવું છે, આશ્ચર્યકારક છે. તેને ઠગ કહેવું કે શાહુકાર તે જ સમજાતું નથી. મને છેતરીને આ મન સંસારમાં મને ભટકાવે છે એમ માનીને હું તેને ઠગ કહું, પણ મારી પાસે એવો કોઈ પ્રત્યક્ષ પુરાવો નથી કે જેથી હું તેને ઠગ કહી શકું. તેમ વળી તેને શાહુકાર પણ કહી શકાય તેવું નથી, કારણકે પોતે જ પાછળ રહીને ગુપ્ત રીતે પાંચે ઈન્દ્રિયો પાસે કામ કરાવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધી લે છે.

આ મન પેલા દાઉદ ઠગ જેવું છે, જે પરદેશમાં રહી remote control થી પોતાના સાગરિતો દ્વારા દેશમાં આતંકવાદ મચાવે છે. બીજા પાસે ગુનો કરાવી પોતે તો અળગો જ રહે. તેથી તેની સામે કોઈ પુરાવો ન મળતાં તેને ઠગ કહી શકાતો નથી. પરંતુ ગુનેગારોનો પ્રેરક તો તે જ છે, તેથી તે કંઈ શાહુકાર પણ નથી. મનનું પણ આવું જ છે. પાંચે ઈન્દ્રિયોની પાસે તે પોતાની માંગ પૂરી કરાવે છે. પોતે અળગું રહી નવી નવી ઈચ્છાઓ ઊભી કરે છે અને તે ઈચ્છાપૂર્તિ માટે પાંચેય ઈન્દ્રિયોને વારાફરતી કામે લગાડે છે ! આમ, “સર્વ માંડી” - બધી ઈન્દ્રિયોનું તે પ્રેરકબળ છે અને તૃષ્ણારૂપે જગતના સર્વ પદાર્થોમાં મન ફરી વળે છે અને પાછું “ઈન્દ્રિયો જ બધું કરે છે, તેમાં મારો શું વાંક ?” એમ શાહુકારનો મહોરો પહેરીને “સહુથી અળગું” રહે છે !

મનના આવા અચરિજકારી રૂપ વિશે પરમકૃપાળુદેવ મોક્ષમાળા - શિક્ષાપાઠ - ૬૮માં કહે છે : “મન વડે ઈન્દ્રિયોની લોલુપતા છે. ભોજન, વાજિંત્ર, સુગંધી, સ્ત્રીનું નિરીક્ષણ, સુંદર વિલેપન એ સઘળું મન જ માગે છે.” વળી તેઓશ્રી વ્યાખ્યાનસાર ૨/૧૪/૨માં ફરમાવે છે કે : “ઇ ઈન્દ્રિયોમાં મન અધિષ્ઠાતા છે; અને બાકીની પાંચ

ઈન્દ્રિયો તેની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનાર છે; અને તેની સંકલના કરનાર પણ એક મન જ છે. મન જો ન હોત તો કોઈ કાર્ય બનત નહીં. વાસ્તવિક રીતે કોઈ ઈન્દ્રિયનું કાંઈ વળતું નથી.”

તાત્પર્ય એ કે ઈન્દ્રિયો તો શરીરના જ અંગ હોવાથી જડ છે. તેને વિષયોમાં જવાની પ્રેરણા આપનાર કોઈ ચૈતન્યવંત તત્ત્વ જોઈએ અને તે છે મન. મનનો પણ અધિષ્ઠાતા જો કે અનંત ઐશ્વર્યવાન આત્મા છે, પરંતુ તે પોતાનું સ્વરૂપ ભૂલી જઈ, મનરૂપ ઠગને રવાડે ચડી તેનો ગુલામ બની બેઠો છે ! મન આ રીતે પાછળ રહીને ઠગતું હોવાથી આપણી જપ, તપ, સંયમ આદિ સાધના દ્વારા માત્ર ઈન્દ્રિયનિગ્રહ થાય છે પણ મનોનિગ્રહ થતો નથી અને તેથી અનાદિકાળની વૃત્તિઓનો જય થતો નથી. મનરૂપી ઠગ બીજી કઈ રીતે પોતાનું ધાર્યું કરે છે તે હવે કહે છે :

“જે જે કહું તે કાન ન ધારે, આપ મતે રહે કાલો; સુરનર પંડિત જન સમજાવે, સમજે ન માહરો સાલો હો.”

કુંથિજન ૬

શબ્દાર્થ : મનને હું જે જે કહું તે વાત સાંભળતું જ નથી અને આપમતે, સ્વચ્છંદે જ રહે એવા મલિન સ્વભાવવાળું છે. દેવો, મનુષ્યો, પંડિતજન તેને સમજાવે તો પણ ન સમજે એવો આ મારો સાળો - કુમતિ સ્ત્રીનો ભાઈ છે ! (કાન ન ધારે = સાંભળે નહીં; આપમતે = સ્વમતે, સ્વચ્છંદે; કાલો = કાળો, મલિન; સુર = દેવ; નર = મનુષ્ય; પંડિત જન = જ્ઞાની પુરુષો, શાસ્ત્રજ્ઞો; માહરો = મારો; સાલો = સાળો, કુમતિ સ્ત્રીનો ભાઈ)

ભાવાર્થ : આનંદઘનજીએ તો શરૂઆતમાં જ ઋષભદેવને પ્રીતમ બનાવી તેમની સાથે સાદિ-અનંતનો નાતો જોડ્યો હતો. પણ આપણા જેવા અજ્ઞાની અને સંસારમાં રચ્યાપચ્યા માટે કહે છે કે જગતની મોહિની અને માયા એવી કુમતિ સ્ત્રીઓ

મહાવીરને ક્યાં કોઈ સાથે શત્રુવટ કે દુશ્મની હતી ? મૃત્યુનો ડર પણ ક્યાં હતો ? તે તો સૌને ઉદ્ધારવા જ નીકળ્યા હતા. પ્રભુએ પ્રેમપૂર્વક સહૃદયી ગણીને શિખામણ આપી. પોતાની ભૂલનો પશ્ચાત્તાપ કરાવ્યો અને ગોશાળો પશ્ચાત્તાપની પવિત્ર અને પાપમોચની ગંગામાં નાહીને વિશુદ્ધ થયો, દેવલોકે પહોંચી ગયો.

ધન્ય છે પ્રભુની અજાતશત્રુતાને, વેરઝેરના વિસ્મરણને ! પ્રભુએ ગોશાળાની અનંતાનુબંધી માયાને સરળતામાં પરિવર્તિત કરી.

પ્રભુ મહાવીરના શિષ્ય અને પ્રથમ ગણધર પૂ. શ્રી ગૌતમસ્વામી પણ વિદ્વતાનો, પંડિતાઈનો, શાસ્ત્રજ્ઞતાનો અને જ્ઞાનમાં સર્વશ્રેષ્ઠ પારંગતતાનો ગર્વ ધરાવતા હતા. તેમના મનમાં અનેક પ્રશ્નો ઉઠતા હતા, પણ તેનું સમાધાન તેઓને મળતું નો'તું. તેમણે મહાવીરનું નામ સાંભળ્યું. પહેલા તો એવું જ થયું કે મારી તુલનામાં કોણ આવી શકે ? પણ જેવા તેઓ મહાવીર પાસે ગયા, મહાવીરે તેમનું નામ લીધું અને તેમના મનમાં ઉઠતા પ્રશ્નો પણ કહ્યાં. ત્યારે સૂર્યના તાપથી ઝાકળનું બિંદુ લુપ્ત થઈ જાય તે રીતે તેમનો અહંકાર લુપ્ત થઈ ગયો. પ્રભુએ તેઓના પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કર્યું અને ગૌતમ પ્રભુના એકદમ વિનયી અને નમ્ર શિષ્ય બની ગયા. પોતાનું સમગ્ર અસ્તિત્વ પ્રભુના ચરણે સમર્પિત કરી દીધું. પ્રભુએ ગૌતમને કહ્યું કે એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરવો યોગ્ય નથી.

પ્રભુએ ગૌતમનું અનંતાનુબંધી માન વિવેકશીલતામાં લય કરી નાખ્યું.

અંતે વૈશાખ સુદ દશમે, છઠ્ઠના તપ સાથે ઋજુવાલિકા નદીને કિનારે ગોદોહાસન અવસ્થામાં પ્રભુને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, મહાજ્ઞાનનો દીપક પ્રગટ્યો અને પ્રભુ ત્રિકાળજ્ઞાની થયા.

જેમ ગાયને દોહતા અમૃત જેવું મીઠું, શુભ્ર, શ્વેત, ધવલ, સંજીવની સમું, તન-મનને પુષ્ટ અને તુષ્ટ કરતું દૂધ મળે છે, તેમ પ્રભુની દેશના, બોધાત્મક વાણી, સમગ્ર જગતમાં સત્ય, અહિંસા, સમભાવ, શાંતિ, સમતા, 'જીવો ને જીવવા ઘો' જેવો અમૂલો મંત્ર - તેના દ્વારા ભવ્ય જીવોને તુષ્ટ કરે છે. જીવનસંદેશ ફેલાવી દિવાળીના દિવસે, આત્મદીપ પ્રગટાવીને પાવાપુરીમાં પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા.

પ્રભુ મહાવીર જેવી મહાન વિભૂતિ આ અવનિ પર ક્યારે અવતરશે ? અને ક્યારે જગતમાં "અહિંસા પરમો ધર્મ"નો સંદેશ ફેલાવશે ?

ધન્ય છે પ્રભુ તમને, અમારા કોટિ કોટિ વંદન તવ ચરણે ! તવ શરણે ! ■ ■ ■

શ્રી મહાવીર સ્તવન

રચયિતા : બા.બ્ર.અલકાબેન
શાસનપતિ જિનરાજ અરજી સુન લીજો,
કીજો ભવદધિ પાર તારણ-તરણ જિહાજ,
વિનતી સુન લીજો...

સર્વ સહાયી શાસન તુમ્હારો,
અશરણ અત્રાહી જીવન હમારો,
જગપતિ જગદીશ સ્વામી, ત્રિભુવન અંતર્યામી.
શરણે ધર લીજો... શાસન°

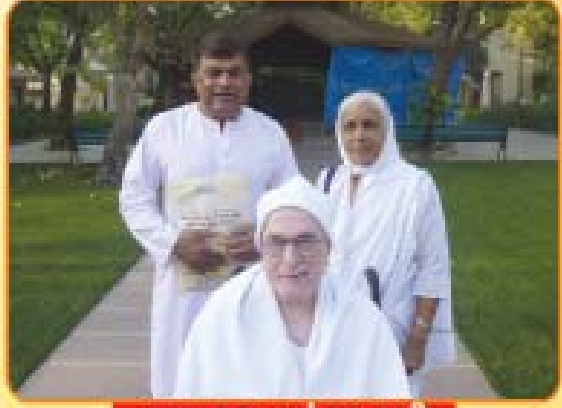
અદ્ભુત જગમેં રીત ચલાઈ,
રંક અરુ રાજા સબકો તિરાઈ,
શરણાગત મેં તુમ્હારો, નિજપદ બિરુદ નિહારો,
કરુણા કર દીજો... શાસન°

અતિ દુઃખદાયી કલિકાલ આયો,
રાગ-દ્વેષ રંગ ચહુંદિશ છાયો,
શૂલ મેં સુમન સમાના, જિનવર શાસન તુમ્હારા,
આશ્રય દે દીજો... શાસન°

સંસ્થા આયોજિત સિદ્ધક્ષેત્ર શ્રી તારંગાશુ યાત્રાની તસવીરો
(તા. ૨૬-૩-૨૦૧૪ થી તા. ૨૯-૩-૨૦૧૪)

પરમકૃપાળુદેવને વંદના

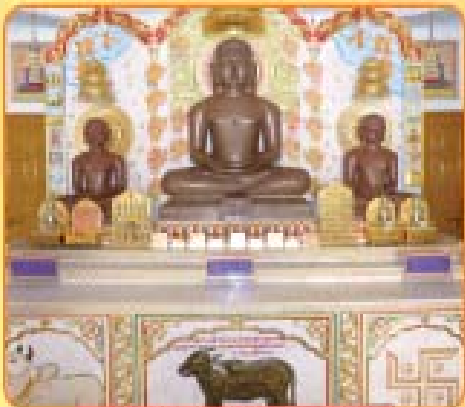
પ્રસન્ન મુદ્રામાં પૂજ્યશ્રી

યાત્રા પ્રસ્થાન

આદ.શ્રી ભીખાભાઈના નિવાસસ્થાને

શ્રી વાસુપૂજ્ય ભગવાન
(તપોવન, તારંગાશુ)

ત્રિકાળ ચોવીશી મંદિરો (તપોવન)

भा.प.
श्री सुरेशचुना
स्वाध्यायनी
वेलाचे

मूळनायक श्री
संभवनाथ भगवान

सिद्धशिलाना पंथे (तारंगगुप्त)

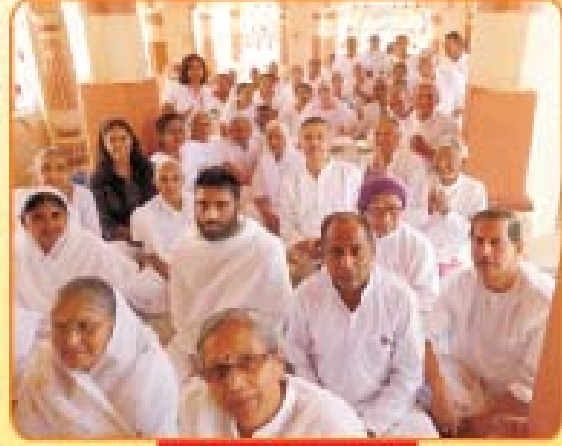
सिद्धशिला पर मुमुक्षुओ

पू.मुनिश्री १०८ कीर्तिसागरचुना
प्रवचन वेलाचे

શ્રી સંભવનાથ ભગવાનની પૂજા

કોબાનો યાત્રાસંઘ

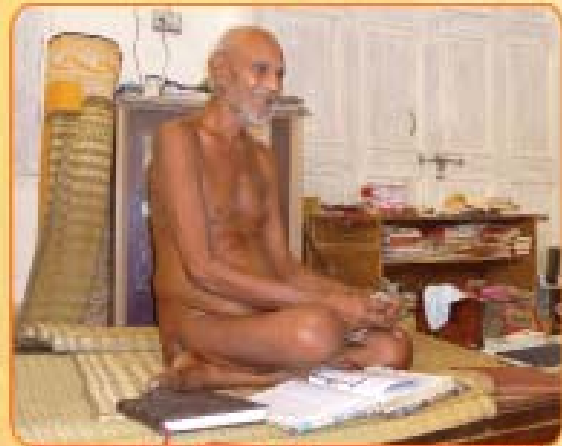
તીર્થકરોના કેવળજ્ઞાન વૃક્ષોનું વન

શ્રી કોટિશિલા પર મુમુક્ષુઓ

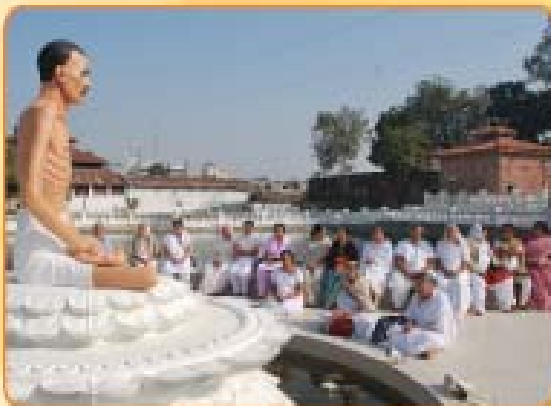

પૂજ્ય શુકદેવાનંદજીનું અભિવાદન

પૂ.આચાર્યશ્રી ૧૦૮ નિર્ભયસાગરજી (ઉમટા)

નડિયાદમાં શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર સર્જનસ્થળની દર્શનયાત્રા (તા. ૨૮-૨-૨૦૧૪)

પરંતુ જીવાડવાનો ભાવ હતો. અને જો કોઈ ગુંડો કોઈ માણસને મારી નાખવા માટે છરીનો ઘા કરે અને છતાં તે માણસ બચી જાય, તો પણ ગુંડાને હિંસાનો દોષ લાગે છે, કારણકે તેને, તે માણસને મારવાનો ભાવ હતો. તે માણસનું આયુષ્ય લાંબુ હતું તેથી તે મર્યો નથી, છતાં પણ ગુંડો હિંસક જ ગણાય. આમ, જૈનધર્મમાં ‘ભાવ’નું મહત્ત્વ ઘણું છે.

“ભાવે ભાવના ભાવિએ, ભાવે દીજે દાન;
ભાવે જિનવર પૂજાએ, ભાવે કેવળજ્ઞાન.”

વળી, વધુ જીવ મરે તો વધુ હિંસા અને ઓછા જીવ મરે તો ઓછી હિંસા એવો પણ નિયમ નથી. પરંતુ એવો નિયમ છે કે વધુ કષાય ત્યાં વધુ હિંસા અને તેથી વધારે પાપ, તથા ઓછો કષાય ત્યાં ઓછી હિંસા અને ઓછું પાપ, અને જ્યાં અકષાયભાવ એટલે કે વીતરાગભાવ ત્યાં અહિંસા. કારણકે જીવમાં જે કષાયભાવ ઉદ્ભવે છે તેનાથી તે પોતાના જ ચૈતન્યપ્રાણ-આત્મગુણોનો ઘાત કરે છે.

“રાગાદિનો અંશ નહીં, બસ તે અહિંસા જાણવી,
રાગાદિની જે ઉત્પત્તિ, તે જરૂર હિંસા જાણવી,
જિનવર કથિત આગમનો, આ જ ટૂંકો સાર છે,
‘પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ઉપાય’માં અમૃતસૂરિનું વચન છે.”

અને

“મારો, ન મારો જીવને, છે બંધ અધ્યવસાયથી,
આ જીવ કેરા બંધનો છે, સંક્ષેપ નિશ્ચયનય થકી.”

કોઈ જીવને મારવો નહીં તે વ્યવહાર દયા છે, અને પોતાના આત્મગુણોની ઘાત ન થવા દેવી તે નિશ્ચયદયા છે અને તે જ સાચી અહિંસા છે, અને તે જ પરમધર્મ છે. સર્વજીવમાં પરમાત્માનો અંશ જોવો તે સર્વોત્તમ ભક્તિ છે તેમજ એ સર્વોત્તમ ભક્તિયોગ છે. પરમકૃપાળુદેવે દયાના આઠ પ્રકાર કહ્યાં છે, તેમાં વ્યવહારદયા અને નિશ્ચયદયા એ બે પ્રકાર આવે છે. વ્યવહારદયામાં પણ બે પ્રકારના જીવો છે, પહેલા પ્રકારના જીવો એમ માને છે કે જો હું બીજા જીવને

મારીશ તો મને પાપ લાગશે અને મારી દુર્ગતિ થશે અને બીજા પ્રકારના જીવો એમ માને છે કે જેવો મારો આત્મા છે તેવો સર્વનો આત્મા છે. એમનામાં પણ પરમાત્માનો અંશ છે તેથી મારાથી તેમને મરાય જ નહીં.

પરમકૃપાળુદેવે પણ લખ્યું છે,

“ભાખ્યું ભાષણમાં ભગવાન, ધર્મ ન બીજો દયા સમાન;
અભયદાન સાથે સંતોષ, ઘો પ્રાણીને દળવા દોષ.
પુષ્પપાંખડી જ્યાં દુભાય, જિનવરની ત્યાં નહીં આજ્ઞાય;
સર્વ જીવનું ઈચ્છો સુખ, મહાવીરની શિક્ષા મુખ્ય.
એ ભવતારક સુંદર રાહ, ધરિયે તરિયે કરી ઉત્સાહ;
ધર્મ સકળનું એ શુભ મૂળ, એ વણ ધર્મ સદા પ્રતિકૂળ.”

આમાં વીરપ્રભુએ કહેલું બીજું સૂત્ર, ‘જીવો અને જીવવા દો’નું સમર્થન છે. વળી, ‘દશવૈકાલિક સૂત્ર’ની પહેલી ગાથામાં પ્રભુ કહે છે કે અહિંસા, સંયમ અને તપ રૂપી ધર્મ જેના મનમાં છે તેમને દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે. આમ, અહિંસાનું મહત્ત્વ તો છે જ, પરંતુ સંયમ અને તપ પણ કર્મનિરોધ અને શારીરિક આરોગ્ય માટે અગત્યના છે. શરીર એ ધર્મ કરવાનું સાધન છે. તેને ઓછામાં ઓછી હિંસાથી આરોગ્યમય રાખવું જોઈએ. અહીં દેહઆરોગ્ય અને ભાવઆરોગ્યનું મહત્ત્વ પ્રભુએ બતાવ્યું છે. તે માટે તેમણે બાવીસ અભક્ષ્ય અને બત્રીસ અનંતકાયની સમજણ આપણને આપી છે.

જયણા (યત્ના) પાળે તે જૈન. જયણા એ જૈનોની કુળદેવી છે. શરીર એ ધર્મનું સાધન છે. તેને ઓછામાં ઓછી હિંસાથી આરોગ્યપ્રદ રાખવા માટે અને આત્મનિરોધ તથા કર્મનિર્જરા માટે છ આવશ્યક, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ, ચોવિહાર, નવકારશી, પોરસી, ૧૪ નિયમો વગેરેની આવશ્યકતા બતાવી છે. વળી, અહિંસાના આચરણ માટે પાણીનો વ્યય, વૃક્ષોનું નિકંદન અને પ્રાણીઓની કતલનો તેમણે નિષેધ કર્યો છે.

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૧ પર...)

महावीर का स्वास्थ्य दर्शन

डॉ. चंचलमल चोरडिया

● सम्यक् जीवनशैली : स्वास्थ्यका मूलाधार :

महावीर का दर्शन मौलिक रूप से स्वास्थ्य और चिकित्सा का दर्शन नहीं है, वह तो आत्मा से आत्मा का दर्शन है। परन्तु जब तक आत्मा मोक्ष को प्राप्त नहीं हो जाती तब तक, आत्मा शरीर के बिना रह नहीं सकती। शरीर की उपेक्षा कर आत्म-शुद्धि हेतु साधना भी नहीं की जा सकती। महावीर की दृष्टि में शरीर का आत्म-साधना हेतु महत्त्व होता है, इन्द्रियों के विषयभोगों के लिए नहीं। उनका अधिकांश चिन्तन आत्मा को केन्द्र में रख कर हुआ, परन्तु उन्होंने शरीर के निर्वाह हेतु केवलज्ञानके आलोक में, जिस सम्यक् जीवनशैली का कथन किया, वह स्वतः मानवजातिके स्वास्थ्यका मौलिक शास्त्र बन गया।

● जीवन हेतु प्राण आवश्यक :

जिस शक्ति विशेष द्वारा जीव जीवित रहता है अर्थात् जीवन जीने की शक्ति को प्राण कहते हैं। संसार में दो तत्त्व मुख्य होते हैं। प्रथम - जीव या आत्मा अथवा चेतना और दूसरा अजीव अथवा जड़ या अचेतन। इन तत्त्वों से ही सम्पूर्ण ब्रह्मांड की संरचना होती है। इसी आधार पर ऊर्जा को भी मोटे रूप में दो भागों में विभाजित किया जा सकता है। पहली चैतन्य अथवा प्राण ऊर्जा और दूसरी भौतिक ऊर्जा। जिस ऊर्जा के निर्माण, वितरण, संचालन और नियन्त्रण हेतु चेतना की उपस्थिति आवश्यक होती है, उस ऊर्जा को प्राण ऊर्जा और बाकी सभी ऊर्जाओं को जड़ अथवा भौतिक ऊर्जा कहते हैं। जब तक शरीर में आत्मा अथवा चेतना का अस्तित्व रहता है, प्राण ऊर्जा क्रियाशील होती है। मानवजीवन

का महत्त्व होता है, परन्तु उसकी अनुपस्थितिमें अर्थात् मृत्यु के पश्चात् प्राण ऊर्जा के अभाव में मानवशरीर का कोई महत्त्व नहीं। अतः उसको जला अथवा, दफना कर नष्ट कर दिया जाता है। भौतिक विज्ञान प्रायः जड़ पर ही आधारित होता है। अतः उसकी सारी शोध एवम् चिन्तन जड़ पदार्थों तक ही सीमित रहती है। फलतः विज्ञान के इतने विकास के बावजूद आज के स्वास्थ्य वैज्ञानिक शरीर के किसी भी अवयव जैसे बाल, नाखून, कोशिकाएँ, रक्त, वीर्य जैसे किसी भी अवयव को निर्माण करने में अपने आपको असमर्थ पा रहे हैं, जिसका चेतना युक्त शरीर में स्वयं निर्माण होता है।

● प्राण ऊर्जा और उसके मूल स्रोत पर्याप्तियाँ

भगवान महावीर के सिद्धान्तानुसार जब मानव का जीव गर्भ में आता है तो, उसे अपने कर्मों के अनुसार आहार, शरीर, इन्द्रिय, श्वासोच्छ्वास, भाषा और मनरूपी छः पर्याप्तियाँ मूल ऊर्जा के स्रोत (Bio Potential Energy Source) प्राप्त होते हैं। प्रत्येक पर्याप्ति अपने-अपने गुणों के अनुसार पुद्गलों को आकर्षित कर मानव शरीर का विकास करती है। जिन्हें ये शक्तियाँ पूर्ण रूप से प्राप्त होती है, उनका सम्पूर्ण एवं संतुलित विकास होता है तथा जिन्हें ये पर्याप्तियाँ आंशिक रूप में प्राप्त होती है उनका विकास आंशिक ही होता है।

महावीर ने चेतना के विकास में इन्द्रियों के स्वतंत्र अस्तित्व का कथन किया। जबकि अन्य दर्शनों एवं चिकित्सा वैज्ञानिकों ने उनकी शरीर के एक अवयव तक ही कल्पना की। उनका सम्बन्ध पंच तत्त्वों में से किसी तत्त्व अथवा अंग तक ही

सीमित कर दिया ।

श्वासोच्छ्वास पर्याप्ति से ही वायुमण्डल से श्वसन योग्य पुद्गलों को ग्रहण कर जीव शरीर के लिये आवश्यक विशेष ऊर्जा में परिणित करता है । भाषा पर्याप्ति के कारण ही जीव भाषा योग्य पुद्गलों को ग्रहण कर बोलने की योग्यता प्राप्त करता है । जिन जीवों में भाषा पर्याप्ति का अभाव होता है, वे मुँह होते हुए भी बोल नहीं सकते । मन पर्याप्ति के प्रभाव से जीव में मनोवर्गणा के पुद्गलों को ग्रहण कर द्रव्य मन की सहायता से चिन्तन-मनन करने की क्षमता प्राप्त होती है । जिन जीवों को मन पर्याप्ति प्राप्त नहीं होती, वे मनुष्य की भाँति मनन, चिन्तन, अध्ययन आदि नहीं कर सकते । उपचार करते समय जब तक चेतना के विकास के इस क्रम की उपेक्षा होगी, निदान अपूर्ण और उपचार अस्थायी होगा ।

ये जीवनी शक्तियाँ कार्य के अनुसार मुख्य रूप से दस भागों में रूपान्तरित हो मानव की समस्त गतिविधियाँ का संचालन करती हैं । जिन्हें प्राण भी कहते हैं । प्राण जीवन शैली को शक्ति प्रदान करता है । प्रत्येक प्राण अपने लिये आवश्यक पुद्गलों को आसपास के वातावरण से ग्रहण कर अपने-अपने कार्य कर सकते हैं ।

कानों के द्वारा शब्दों को ग्रहण करने अथवा सुनने की शक्ति विशेष को श्रोत्र इन्द्रिय बल प्राण, आँखों के द्वारा देखने की शक्ति विशेष को चक्षु इन्द्रिय बल प्राण, नासिका द्वारा गंध ग्रहण करने की शक्ति विशेष को ध्राणेन्द्रिय बल प्राण, जीभ द्वारा स्वाद का अनुभव कराने की शक्तिविशेष को रसनेन्द्रिय बल प्राण, शरीर द्वारा ठण्डा-गरम, कोमल-कठोर, हल्का-भारी आदि स्पर्श का ज्ञान कराने वाली शक्तिविशेष को स्पर्शेन्द्रिय बल प्राण, मन से चिन्तन,

मनन करने की शक्ति को मनोबल प्राण, भाषा वर्गणा के पुद्गलों की सहायता से वाणी की अभिव्यक्ति की विशेष ऊर्जा वचन बल प्राण, शरीर के माध्यम से उठने-बैठने, हलन-चलन करने की विशेष शक्ति काय बल प्राण, श्वासोच्छ्वास वर्गणा के पुद्गलों की सहायता से श्वास लेने और बाहिर निकालने की शक्ति विशेष श्वासोच्छ्वास बल प्राण तथा निश्चित समय तक निश्चित योनी में जीवित रहने की शक्ति विशेष आयुष्य बल प्राण कहलाती है । आयुष्य बल प्राण के अभाव में अन्य प्राणों का कोई अस्तित्व नहीं होता । आयुष्य बल प्राण का प्रमुख सहयोगी श्वासोच्छ्वास बल प्राण होता है । प्रत्येक व्यक्ति की एक निश्चित आयुष्य होती है जिसका निर्धारण उसके पूर्व भव में ही हो जाता है । अन्य प्राणों की स्थिति बदल सकती है । क्षय के साथ-साथ उन प्राणों का निर्माण भी हो सकता है । प्राणों की विविधता के कारण ही प्रत्येक व्यक्ति के सुनने, देखने, चखने, सूँघने, चिन्तन-मनन करने, वाणीकी अभिव्यक्ति आदि अलग-अलग होती है । कभी-कभी भौतिक उपचारों से कान, नाक, चक्षु, जीभ आदि इन्द्रियों के द्रव्य उपकरणों में उत्पन्न खराबी को तो दूर किया जा सकता है परन्तु उनमें प्राण ऊर्जा न होने से भौतिक उपचार सदैव सफल नहीं होते । इसी कारण सभी नेत्रहीनों को नेत्र प्रत्यारोपण द्वारा रोशनी नहीं दिलाई जा सकती । सभी बहरे उपकरण लगाने के बाद भी सुन नहीं सकते । मूर्ति में मानव की आँख लगाने के बाद उसमें देखने की शक्ति नहीं आ जाती ।

सारी प्राण शक्तियाँ आपसी सहयोग और समन्वय से कार्य करती हैं, परन्तु एक दूसरे का कार्य नहीं कर सकती । आँख सुन नहीं सकती । कान बोल नहीं सकता, नाक देख नहीं सकती

● संयम ही स्वास्थ्य की कुंजी है :

जो चिकित्सा पद्धतियाँ कर्मबन्धन में सहयोगी होती हैं, महावीरने उनका पूर्ण निषेध किया। रोग का मूल कारण अप्राकृतिक जीवनशैली, अनियन्त्रित, स्वच्छन्द, असंयमित-मन, वचन, काया की प्रवृत्तियाँ ही होती हैं। अतः महावीरने प्राकृतिक स्वावलम्बी जीवन शैली और मन, वचन और काया के संयम को सर्वोच्च प्राथमिकता दी। जितनी ईमानदारी से उनका पालन किया जाता है, उतना ही व्यक्ति स्वस्थ होता है तथा पूर्व संचित असातावेदनीय कर्म के कारण रोग की स्थिति बन भी जाती है तो भी वह परेशान नहीं होता। वह शरीर को आत्मा से अलग नष्ट और विध्वंसन होने वाला मानता है। अतः उसकी प्राथमिकता शरीर पर नहीं रहती। शरीर से ध्यान हटाते ही शरीर के दर्द, पीड़ा आदि कष्ट नहीं पहुँचा सकते। जहाँ रोग का आदर सत्कार नहीं होता, वहाँ रोग अधिक दिनों का मेहमान नहीं रह सकता। सभी रोगों का कारण पर्याप्तियों के असंयम से होने वाले प्राणों का असंतुलन ही होता है। पर्याप्तियों के संयम से शरीर में रोग उत्पन्न होने की संभावनाएँ काफी कम हो जाती हैं और यदि रोग की स्थिति हो भी जाती है तो पर्याप्तियों के संयम से पुनः शीघ्र स्वास्थ्य को प्राप्त किया जा सकता है। यही महावीर के सिद्धान्तानुसार शरीर स्वास्थ्य का मूलाधार है।

● महावीर का स्वास्थ्य चिन्तन पूर्णतः वैज्ञानिक :

महावीर का चिन्तन सुना-सुनाया, रटा-रटाया अथवा चुराया हुआ चिन्तन नहीं है, परन्तु अनुभूति पूर्ण सत्य पर आधारित है, जिसका उन्होंने स्वयं साक्षात्कार कर प्रतिपादन किया। महावीर का स्वास्थ्य दर्शन पूर्ण रूप से मौलिक एवं वैज्ञानिक है। अहिंसा को आधार मानकर, अनेकान्त दृष्टि से उसमें

स्वास्थ्य का विवेकपूर्ण सनातन सिद्धान्तों को स्वीकारते हुए चिन्तन किया गया है। महावीर ने जहाँ एक तरफ प्राण और पर्याप्तियों के संयम को स्वास्थ्य का आधार कहा, वहीं दूसरी तरफ अशुभ कर्मों एवं आश्रवों से बचने की स्पष्ट प्रेरणा दी तथा उन्हें ही रोग हेतु जिम्मेदार बतलाया। सम्यक् प्रवृत्ति एवं संवर युक्त जीवन शैली का कथन कर, महावीर ने जनमानस को स्वस्थ जीवन जीने का राजमार्ग बतलाया। पूर्व में उपार्जित अशुभ कर्मों के रूप में होने वाले रोग के कारणों के उपचार हेतु बारह प्रकार के तपों की सम्यक् आराधना का सुझाव दिया, जिससे न केवल आत्मशुद्धि ही होती है अपितु अधिकांश पुराने शारीरिक एवं मानसिक रोगों से भी मुक्ति मिलती है।

शरीर एवं रोगों की अपेक्षा रोग के मूल कारणों को दूर करने पर उन्होंने जो जोर दिया वह आधुनिक स्वास्थ्य विज्ञान के लिये चिन्तनीय है। अतः उनके दर्शन पर जितनी अधिक शोध की जायेगी उतने-उतने स्वास्थ्य के प्रति नये आयाम सामने आते जायेंगे। महावीर का दर्शन अपने आप में परिपूर्ण है। अतः उसकी उपेक्षा करने वाला आधुनिक स्वास्थ्य विज्ञान अपने आपको पूर्ण वैज्ञानिक मानने का दावा नहीं कर सकता।

- मूर्ख की इच्छा बढती जाती है और समजदार की इच्छा घटती जाती है।
- ममता याने दुःख को आमंत्रण, समता याने सुख को आमंत्रण।
- जन्म जैसा कोई रोग नहीं, इच्छा जैसा कोई दुःख नहीं और सुखके रागके जैसा कोई पाप नहीं।

કંડારાઈ જાય છે. મંદિરમાં જ, પરિધિ પરની દીવાલો - ગોખલામાં મહાવીરસ્વામી, પાર્શ્વનાથ, શાંતિનાથ, આદિનાથ વગેરે તીર્થકરો તથા શાસનદેવ-દેવીઓની પ્રતિમાઓ છે. મંદિરના વિશાળ પ્રાંગણમાં નંદીશ્વરદ્વીપ, સહસ્ત્રજિન, શાસનદેવ, વગેરેના અલગ-અલગ નાના મંદિરો છે. રહેવા માટે ધર્મશાળાઓ, ભોજનાલય અને ભાતાઘર છે.

આ તારંગાજી સિદ્ધક્ષેત્ર એક બાજુથી શ્રદ્ધા ભક્તિ અને આત્મસાધનાની દૃષ્ટિથી સાધકો-મુમુક્ષુઓને ખેંચે છે તો બીજી બાજુથી ઐતિહાસિક, પૌરાણિક, કલાત્મક અને પ્રાકૃતિક સુરમ્ય મનોહારી ક્ષેત્રને કારણે સામાન્યજનોને આકર્ષે છે.

બુધવાર, માર્ચ ૨૬ :

કોબામાં સવારના નિત્યકર્મ પતાવીને અને નિત્યક્રમ આરાધીને, મૂળનાયક પાર્શ્વનાથ ભગવાન, સ્વાધ્યાયહોલના શાંતિનાથ ભગવાન અને રાજમંદિરના પરમકૃપાળુદેવને વંદન કરીને, આજ્ઞા-આશીર્વાદ લઈને, ચાર્ટર બસમાં ૮ વાગ્યે પ્રસ્થાન કર્યું. રસ્તામાં વિસનગર રહેતા કોબાના સેવાભાવી મુમુક્ષુ આદ.શ્રી ભીખાભાઈના પરિવારની ભાવનાથી તેમના ઘરે પૂજ્યશ્રીના પગલા અને કોબા સંઘનો ટૂંકો વિશ્રામ હતો. વિસનગર રહેતા કોબાના જૂના મુમુક્ષુ ભાઈ શ્રી ઉમેશભાઈએ ભાવથી મધુર સ્વરમાં સુંદર ભક્તિ કરાવી. પછી તારંગાની તળેટીમાં તપોવનમાં ગયા. ત્યાં મૂળનાયક વાસુપૂજ્ય ભગવાન (તથા આદિનાથ અને સુપાર્શ્વનાથ ભગવાન)ના દર્શન-સ્તુતિ-અર્ઘ્ય-ભક્તિ કર્યાં. નવનિર્મિત ત્રિકાલ ચોવીસીના ૨૪ કલાયુક્ત શિખરબંધી સુંદર શ્રેણીબદ્ધ નાના-નાના મંદિરોમાં ભાવથી દર્શન કર્યાં. પર્વતોની પાર્શ્વભૂમિકામાં આ મંદિરો જાણે દિવ્ય મોતીની હારમાળા લાગે છે. મુનિ ભગવંતો અને બ્રહ્મચારી સાધકોની આ તપોભૂમિમાં સહુએ પવિત્રસ્પંદનો અનુભવ્યાં.

બાર વાગ્યે ઉપર પહોંચ્યા. રૂમોમાં ગોઠવાઈને,

મૂળનાયક સંભવનાથ ભગવાન તથા પહેલા માળે આદિનાથના દર્શન કર્યાં. પછી શ્વેતાંબર સંકુલમાં મૂળનાયક અજિતનાથ ભગવાનના દર્શન કર્યાં.

ભોજન અને વિશ્રામ પછી, ૩ થી ૪ મૌન સાધના અને ૪ થી ૫ બા.બ્ર.આદ. શ્રી સુરેશજીનો સ્વાધ્યાય હતો. આચાર્યકલ્પ શ્રી ટોડરમલજીના ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’ના ત્રીજા અધ્યાયના આધારે તેમણે સંસારના દુઃખનું સ્વરૂપ તથા કારણો સમજાવતાં જણાવ્યું કે અજ્ઞાન--મોહ-મિથ્યાત્વને લીધે આપણે અનાદિથી રખડતા-દુઃખી થતા આવ્યા છીએ. આવતીકાલના સ્વાધ્યાયમાં તે દુઃખની ભૂલ, મિથ્યા ઝાંવા અને સાચા ઉપાય વિષે કહેશે. સાંજના અલ્પાહાર પછી સહુએ બધા મંદિરોમાં દર્શન કર્યાં. રાત્રે આરતી-દેવવંદન પછી પ્રભુ - ગુરુ ભક્તિના પદો સહુએ લેતા બધા ભાવમાં ભીંજાયા. દિગંબર મુનિ પૂ. શ્રી કીર્તિસાગરજી અત્રે બિરાજે છે અને તેઓશ્રી પણ ભક્તિમાં પધારેલ. આવતી કાલે સવારે તેઓ પ્રવચનનો લાભ આપશે.

ગુરુવાર, માર્ચ ૨૭ :

સવારે વહેલા (૪-૩૦) ઉઠીને તૈયાર થઈને, આજ્ઞાભક્તિ-દેવવંદન-ધ્યાન વગેરે નિત્યક્રમ આદ. શ્રી શિરીષભાઈ અને અલકાબેને કરાવ્યા. પછી ૬ વાગ્યે સિદ્ધશિલા ગયા. લગભગ ૬૦૦ પગથિયા પ્રમાણ આ પર્વતનું ચઢાણ સરળ છે, પણ રસ્તો કાચો છે. વચ્ચે વરાંગ કેવળીની ગુફા, બાહુબલિ ભગવાનની ૧૦”ની ખડગાસન મૂર્તિની નાની દેરી વગેરે આવે છે. વિશાળકાય શિલાઓ અને તેમની ગોઠવણી જોતાં કુદરતની અમાપ શક્તિનો અહેસાસ થાય છે. ટોચ પર મલ્લિનાથ ભગવાનની ખડગાસનની મૂર્તિવાળું નાનું મંદિર છે. ત્યાં મલ્લિનાથ ભગવાનની પૂજા, ભક્તિ વગેરે કરીને સાત્ત્વિક આનંદ અનુભવ્યો. બાજુમાં જ ચૌમુખી જિનેન્દ્ર ભગવાનની નાની દેરી છે. ત્યાં પ્રદક્ષિણા, વંદના, સ્તુતિ, ભક્તિ પછી સહુએ ઉગતા સૂર્યની સાક્ષીએ ધ્યાન કર્યું (અભ્યાસરૂપે). પર્વત

ચડતા-ઉતરતા મુમુક્ષુઓ સિદ્ધ પરમાત્માનો જાપ કરતા હતા. “ૐ હ્રીં શ્રીં અનંતાનંત પરમ સિદ્ધેભ્યો નમોનમઃ” ૮ વાગ્યે નીચે ઉતરીને નવકારશી કરીને સંભવનાથ ભગવાનની ભાવપૂજા પૂ. બહેનશ્રી, સુરેશજી, અલકાબેન અને જનકબેને કરાવી. ૯ વાગ્યે ૧૦૮ મુનિ શ્રી પૂજ્ય કીર્તિસાગરજી મહારાજે એક કલાક પ્રવચન આપ્યું. તેમણે કહ્યું કે બધા ધર્મો જીવન જીવવાની કળા ઓછા-વધતા અંશે શીખવે છે પણ મરવાની કળા તો એક જૈન ધર્મ જ શીખવે છે. સર્વજ્ઞ વીતરાગ પ્રણીત જૈન ધર્મ દુઃખોનો ક્ષય, બોધિની પ્રાપ્તિ અને સમાધિમરણ માટે અનન્ય, અનુપમ, અદ્ભુત છે. પાંચ ઈન્દ્રિયોના સંયમ (કાયા અને કષાયને કૃશ કરવાં) વિના સમાધિમરણ શક્ય નથી. ધ્યાન અને તેના ૪ પ્રકાર / અવલંબન (પિંડસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ, રૂપાતીત) વિષે સમજાવતા કહ્યું કે ધ્યાન માટે સ્થિર આસન, યોગ (મન-વચન-કાયા) નિરોધ, એકાગ્ર ચિત્ત, શરીરની સ્વસ્થતા, રુચિ અને શ્રદ્ધા જરૂરી છે.

પૂ. મુનિશ્રીએ પૂ. શ્રી આત્માનંદજીને સૂચન કરતા સાહેબજીએ તેમના ૩૦ મિનિટના ઉદ્બોધનમાં કહ્યું કે માનવજીવનની સફળતા અને શાશ્વત સુખ-આનંદ માટે ‘સબ તરફ સે દિલ હટા કે આત્મામેં જોડ દે, પ્રભુ-ગુરુ કે ચરણોમાં લગા દે.’ પહેલા આત્માની સામાન્ય શ્રદ્ધા (વિશ્વાસ) કરો, પછી તેનું પરિજ્ઞાન મેળવો, પછી તેની અનુપ્રેક્ષા કરતા અનુભૂતિ કરો. પર દ્રવ્યોનો અપરિચય કરીને, સ્વદ્રવ્ય (સ્વાત્મા)ના પરિચયમાં ખૂબ પુરુષાર્થ કરવો. આમાં જ સંતુષ્ટ થઈને તેમાં વિહરતા ઉત્તમ સુખ થશે. પંચપરમેષ્ટિનું ધ્યાન તે સાધનાનો માનસ્તંભ છે. ‘જિસકો કદ્દુ ન ચાહીએ વો શાહન કા શાહ હૈ’ પ્રભુ-ગુરુને કહેવું (ધ્યાવવું) કે ‘જો પદ તાકો, વો પદ માકો, પદપ્રાપ્તિ કો આયા હૂં.’

બપોરે, ભોજન-વિશ્રાંતિ-મૌન સાધના પછી ૪ થી ૫, શ્રી સુરેશજીએ ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’ના આધારે મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું. મિથ્યાત્વના કારણે, મોહજનિત વિષય અભિલાષા કેવી રીતે જીવને

આકુળ-વ્યાકુળ બનાવીને દુઃખી કરે છે તે રોજિંદા જીવનના ઘણા દાખલાઓ આપીને તે વિષે વિસ્તારથી વાત કરી. તે પછી પૂ. સાહેબજીએ તેમના સ્વાધ્યાયમાં ભક્તિનું રહસ્ય અને સાધકની આત્મસાધનામાં તેના સ્થાન વિષે સુંદર વાતો કરી. ભક્તને ભગવાન થવું છે અને તેથી કહે છે કે પ્રભુ તારું ગીત મારે ગાવું છે. સાધનામાં આજ્ઞાપાલનનું બહુ મહત્ત્વ છે (આજ્ઞાએ ધમ્મો). જે સમજીને (તનસેં, મનસેં, સબસેં) આજ્ઞાપાલન કરે છે તે ભગવાન બની જાય છે. વ્યવહારથી નવધા ભક્તિ કહી છે (શ્રવણ, કીર્તન, ચિંતન, વંદન, સેવન, ધ્યાન, લઘુતા, સમતા, એકતા), પણ આધ્યાત્મિક સાધનામાં ભક્તિનું સ્વરૂપ અને ક્રમ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ વચનામૃતજી પત્રાંક-૧૭૨માં ભક્તિની અદ્ભુત સમપદીમાં દર્શાવેલ છે. ‘ભક્તિ કોણ કરી શકે? ભક્તિ કરવી હોય તેણે રાંક થઈને રહેવું અને મેલવું અંતર કેરુ માન.’ આમ કરવું ઘણું અઘરું છે પણ અભ્યાસ એ જ તેનો ઉપાય છે. પરમકૃપાળુદેવે આખો ભક્તિમાર્ગ પ્રકાશ્યો છે. તેની ઉપાસના કમથી જ કરવી. નિરંતર ઉદાસીનતાનો ક્રમ એટલે મારે મારા જીવનમાં મોક્ષ સિવાય બીજું કંઈપણ જોઈતું નથી. સત્પુરુષની ભક્તિમાં લીન કેવી રીતે થવું અને લીન થાય તો શું થાય? સત્પુરુષોના ચરિત્રોનું સ્મરણ, સત્પુરુષોના લક્ષણનું ચિંતન, તેમની મુખાકૃતિનું હૃદયથી અવલોકન, તેમની સઘળી ચેષ્ટાના રહસ્યોનું નિરંતર ધ્યાન-ચિંતન કરવા/થાય. સત્પુરુષ એટલે ભગવાન થવાની પ્રક્રિયામાં જોડાયેલ મહાપુરુષ. સત્પુરુષના કયા લક્ષણનું ચિંતન કરવું? યોગ અને ઉપયોગમાં નીતરતી તેમની વીતરાગતા. હૃદયથી એટલે ઉપયોગપૂર્વક. મુખાકૃતિ એટલે પ્રસન્ન વદન, સૌમ્યતા અને પ્રશમરસનિમગ્નતા. લીન થાય તો તન્મય થઈને પરાભક્તિ પામે. જે ભગવાનની પારમાર્થિક ભક્તિ (પરાભક્તિ) કરે છે તે ભગવાન બની જાય છે. તેઓએ સમ્મત કરેલ સર્વ સમ્મત કરવામાં આપણો અભિપ્રાય, પાત્રતા અને

આજ્ઞાપાલન સમાયેલ છે. સાંજે અલ્પાહાર પછી દેવવંદન અને ભક્તિ કરેલ.

શુક્રવાર, માર્ચ ૨૮ :

સવારે વહેલા ઉઠી, તૈયાર થઈને (૫-૧૫ થી ૬-૦૦) આજ્ઞાભક્તિ, દેવવંદન આદિ. શ્રી શિરીષભાઈએ કરાવ્યા. પછી શુક્રવારના દૈનિક ભક્તિક્રમની ઉપાસના કરી. ત્યારબાદ (૬ થી ૬-૩૦) યોગાસન, પ્રાણાયામ અને ધ્યાન આદિ. શ્રી અલકાબેને કરાવ્યા પછી મૂળનાયક સંભવનાથ ભગવાનનો પ્રકાલ, પૂજા કર્યા. અતિ પ્રાચીન સંભવનાથ ભગવાનની પ્રતિમાનો અભિષેક કરતા અદ્ભુત ભાવ આવ્યા. નવકારશી પછી ૮ વાગ્યે આદિ. શ્રી અલકાબેન, જનકબેન, પૂ. બહેનશ્રી અને સુરેશજીએ અજિતનાથ ભગવાનની પૂજા ખૂબ ભાવથી કરાવી. પૂજા એટલા બધા ભાવથી અને એટલી બધી સુંદર થઈ હતી કે પૂ. સાહેબજીને સ્વાધ્યાય આપવાનો સહજ ભાવ થયો અને તેમની વાણી સ્ફુરિત થઈ. તેમણે કહ્યું કે જાત્રાનું ધ્યેય અને પૂર્ણાહુતિનું ફળ સમ્યક્ દર્શન - સમ્યક્ જ્ઞાન - સમ્યક્ ચારિત્ર (અને તેમની એકતા)ની પ્રાપ્તિ છે. તે માટે જગતની વિસ્મૃતિ કરવી અને સત્ના ચરણમાં રહેવું. બધું ભૂલીને આત્મામાં લીન થઈએ ત્યારે દુનિયાની વાતો અને પદાર્થો આપણને યાદ ન આવે. જગત-જીવનના પ્રકારો-પ્રસંગોથી આપણું ચિત્ત ક્ષુબ્ધ (વિક્ષિપ્ત) થાય ત્યારે તેને ગૌણ કરીને (વ્યવહારથી પ્રભુ-ગુરુ, નિશ્ચયથી પોતાનો આત્મા)ના ચરણમાં રહેવું. તે માટે સત્ની સ્મૃતિ અને સત્માં લીનતા. બીજી ૩ ગતિમાં સાક્ષાત્ મોક્ષનો ઉપાય નથી, માત્ર મનુષ્યગતિમાં જ છે. મનુષ્યભવની કિંમત અમૂલ્ય છે. જગતની વિસ્મૃતિ અઘરું કામ છે. તે માટે આચાર્યની આજ્ઞા, સર્વસંગ-પરિત્યાગ અને છેવટે એક પરમાણુ માત્રની મળે ન સ્પર્શતા. તે માટે ભગવાનનું અને ભગવાનની વાણીનું અવલંબન. ઉપલક્ષ્યથી તે વાણી જેણે અવધારેલ અને અનુભવેલ છે તેવા ગુરુનું અવલંબન. મુનિના સુખ

પાસે ઈન્દ્રના સુખો (સંસારી સુખ-સગવડતા, સુખાભાસ) તુચ્છ છે. સ્વરૂપમાં સુખ છે. જેની પાસે કશું (દુનિયાનું) નથી તેની પાસે બધું (આત્મિક) છે. જેની પાસે બધું (દુનિયાનું) છે તેની પાસે કશું (આત્મિક) નથી. દુનિયા પોતાના મોહજનિત સુખ (સુખાભાસ, પાશ)માં મસ્ત છે. હે જીવ, ભ્રમા મા. સુખ અંતરમાં, અંતરની સમશ્રેણીમાં છે, બહાર શોધવાથી મળશે નહીં. હે વત્સ, હે ભવ્ય, ‘અયિ કથમપિ મૃત્વા તત્ત્વ કૌતુહલી સન્’ તું મરીને (ચેનકેન પ્રકારેણ, કોઈપણ રીતે કોઈપણ ઉપાયે) પણ તત્ત્વનો (સ્વ આત્માનો) કૌતુહલી થા. નથી ગમતું તે કરવાનું છે. પહેલા વહેવાર સમકિત માટે દેવ-ગુરુ-ધર્મ અને તેમની વાણીમાં શ્રદ્ધા કરવી. મોક્ષનો માર્ગ જાણવો સહેલો છે, પણ ઉપાસવો ઘણો અઘરો છે. ગજા વગરને હાલ મનોરથરૂપ, પણ પ્રભુ-ગુરુ આજ્ઞાએ થાશું તે જ (સ્વ) સ્વરૂપ. અંતમંગલરૂપે તેમણે આશીર્વાદ આપતા કહ્યું કે બધા આસન્નભવ્ય રૂડા જીવો છે અને હવે અતિ આસન્નભવ્ય બનો તેવી શુભકામના.

પૂજા અને સ્વાધ્યાય પછી પૂ. સાહેબજી કોબા જવા રવાના થયા. રસ્તામાં સંન્યાસી પૂ. શુક (સુખ) દેવાનંદજી અને પૂ. હંસાબા (શુકદેવાનંદજીના સંસારી બહેન)ના આશ્રમ (ભાલુસણા)માં ગયા હતા. સંતોએ પરસ્પર ધર્મવાર્તા - પ્રભાવના કરી. ત્યાંથી નીકળીને સાહેબજી કોબા ૧ વાગ્યે પહોંચી ગયા.

તારંગામાં, સાહેબજીની વિદાય પછી ૧૧ થી ૧૨ સ્વાધ્યાયમાં સુરેશજીએ ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’ના ત્રીજા અધ્યાયની વાત-વિચારણા આગળ ચલાવી. એક મુમુક્ષુના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં તેમણે મુમુક્ષુઓ માટે તેમની સાધનામાં અને દૈનિક-જીવનમાં, જ્ઞાતા-દૃષ્ટાપણું કેવી રીતે આરાધવું તે સુંદર રીતે સૂક્ષ્મપણે સમજાવ્યું. તેમણે કહ્યું કે શરૂઆતની ભૂમિકામાં જ્ઞાતા-દૃષ્ટાપણું (સાક્ષીભાવ, જ્ઞાયકભાવ) અભિપ્રાયમાં સ્પષ્ટપણે હોવું જોઈએ. મર્યાદા (ચારિત્રમોહનીયની નબળાઈ)ને લીધે, આચરણમાં શુદ્ધ જ્ઞાતા-દૃષ્ટાપણું આવવું અઘરું/

ઉપાયો, પરિણામે થતું નુકસાન અને અસહ્ય દુઃખ વગેરે તેમણે રોજબરોજના જીવનને અનુરૂપ દાખલા-દૃષ્ટાંતોથી ખૂબ સારી રીતે સમજાવ્યું. બધાના અનુભવની વાત હોવાથી આ વાત (કષાય-રંજિત કલુષિત ભાવો અને પરિણામે આવતું દુઃખ) સહુને ગળે ઉતરી ગઈ અને સમજણપૂર્વક તેવા કલુષિત કષાયભાવોથી દૂર રહેવાની પ્રેરણા મળી. ૪ પ્રકારના કષાયો અને ૯ પ્રકારના નોકષાયોની વાત તેમણે સૂક્ષ્મતાથી કહી. આપણા આત્મા સિવાય જગતના તમામ પદાર્થો જ્ઞેય (જણાવા લાયક) છે અને તેમાં ઈષ્ટ-અનિષ્ટ બુદ્ધિ કરવી તે જ આપણા દુઃખનું મૂળભૂત કારણ છે. સાચી શ્રદ્ધા અને સાચા જ્ઞાનથી પરપદાર્થમાં ઈષ્ટ-અનિષ્ટ બુદ્ધિ મટે તો જીવ નિરાકુળ અને મહાસુખી થાય. રત્નત્રય (સમ્યક્ દર્શન - સમયક્ જ્ઞાન - સમ્યક્ ચારિત્ર)ની પ્રાપ્તિ જ દુઃખ મટાડવાનો સાચો ઉપાય છે.

બપોરના ભોજન પછી, દિગંબર અને શ્વેતાંબર સંકુલોના કાર્યાલયમાં (તથા નીચે તપોવનમાં) મુનિને આહારદાન, ત્યાગી ભોજનાલય, જિજ્ઞોદ્ધાર, જ્ઞાનપ્રભાવના, જીવદયા અને સ્ટાફ બક્ષિસ વગેરે ખાતાઓમાં સારું યોગદાન આપીને, સામાન પેક કરીને ૨ વાગે ચાર્ટર બસમાં કોબા જવા પ્રસ્થાન કર્યું. રસ્તામાં વિસનગર પાસે ઉમતામાં ભૂગર્ભમાંથી મળેલ અત્યંત પુરાણી પ્રતિમાજીઓના દર્શન-વંદન-સ્તુતિ કર્યા. મૂળનાયક આદિનાથ ભગવાન છે. ત્યાં બિરાજમાન દિગંબર આચાર્ય ૧૦૮ પૂ. શ્રી નિર્ભયસાગરજીને વંદન કરીને તેમની સાથે ધર્મવાર્તાનો લાભ લીધો. પ્રસન્ન મુદ્રાવાળા આચાર્યશ્રીએ મુદ્દાની વાત પકડીને કહ્યું કે જપ-તપ-વ્રત-શાસ્ત્ર અભ્યાસ વગેરે સારું હોવા છતાં સ્વાનુભૂતિ (આત્મજ્ઞાન, સમકિત) વિના બધું એકડા વિનાના મીઠા જેવું છે. જ્ઞાનમાર્ગ, ક્રિયામાર્ગ, ભક્તિમાર્ગ, નિષ્કામ કર્મયોગ વગેરેની વાત કરીને તેમણે ભક્તિમાર્ગની સરળતા અને ઉપયોગિતા પર ભાર મૂકીને સ્વાનુભૂતિ પ્રાપ્ત કરવાની પ્રેરણા - આશીર્વાદ આપ્યા. તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે શાસ્ત્રમાં

માર્ગ અને દિશાનિર્દેશ છે. જ્ઞાન તો ખુદ પોતાના અંતરમાં છે અને માર્ગનું રહસ્ય આત્મજ્ઞાની મુનિ-ગુરુ પાસે છે.

૫ વાગ્યે કોબા પહોંચ્યા ત્યારે પૂ. સાહેબજી અને આદ. શ્રી ડૉ. રાજેશભાઈ સૌને સત્કારવા આશ્રમના પ્રવેશદ્વારે આવીને ઊભા હતા. તેથી બધાને સાનંદાશ્ચર્ય થયું. અસ્વસ્થતા છતાં સાહેબજી ખાસ આવેલ તે તેમનું વાત્સલ્ય અને સહુનું અહોભાગ્ય હતું.

આભાર અને ઉપસંહાર :

પ્રભુ-ગુરુ કૃપાએ તારંગાની જાત્રા-શિબિર નિર્વિઘ્ને, ખૂબ આનંદ-ઉલ્લાસપૂર્વક અને સુંદર સ્વાધ્યાયસભર સંપન્ન થઈ. જાત્રાની સફળતા માટે તીર્થયાત્રા સમિતિ, સહાયકારી ઉપસમિતિ, યાત્રાના સંપૂર્ણ આર્થિક પ્રદાતા આદ. શ્રી દિનેશભાઈ અને તરલાબેન બાવીસી તથા શિબિરકીટની પ્રભાવના કરનાર હીનાબેન પંકજભાઈ શાહ અને વીણાબેન મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર તેમજ આદ.શ્રી મનહરભાઈ જશવાણીનો બસની વ્યવસ્થા કરવા બદલ, શ્રી અરૂણભાઈ બગડિયાનો તારંગામાં વ્યવસ્થા માટે, શ્રી પંકજભાઈ શાહનો મુંબઈના બધા મુમુક્ષુઓ સાથેના વ્યવહાર-વ્યવસ્થા માટે, શ્રી વીણાબેન ખંધારનો બસમાં સીટીંગ વ્યવસ્થા તેમજ તારંગામાં રૂમની વહેંચણી-ગોઠવણી તેમજ તારંગામાં સ્વાધ્યાયહોલની વ્યવસ્થા તથા માઈક સીસ્ટમના સંચાલન માટે તથા અન્ય સૌ નામી-અનામી સહાયકોનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ. જય જિનેન્દ્ર, જય સદ્ગુરુવંદન.

- પશુનું જીવન સંજ્ઞાપ્રધાન હોય, માનવનું જીવન આજ્ઞાપ્રધાન હોય અને સાધુનું જીવન પ્રજ્ઞાપ્રધાન હોય.
- મનને પૂછવા જેવું છે કે ઓછું મળ્યું છે માટે તું દુઃખી છે કે ઓછું લાગે છે માટે દુઃખી છે ?

૧૦૦૮ પાર્શ્વનાથ ભગવાન, આચાર્યપ્રવરશ્રી કુંદકુંદાચાર્યની પ્રતિમાજી તથા પરમકૃપાળુદેવના ચિત્રપટ તથા જિનવાણીની સ્થાપનાનો મંગલ પ્રસંગ તા. ૨૦-૩-૧૪ના રોજ સાનંદ સંપન્ન થયો.

પૂજ્યશ્રી તથા ત્રીસ જેટલા સાધક ભાઈબહેનો કોબાથી નીકળી લગભગ ૧૦ વાગ્યે બહેનશ્રી વિનોદિનીબહેનના નિવાસસ્થાને પહોચ્યાં; જ્યાં તેઓએ પૂજ્યશ્રી તથા સૌનું ભાવભીનું સ્વાગત કર્યું.

પ્રથમ શ્રી દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુની પૂજા કરી, જેનું સંચાલન આદરણીય બા.બ્ર. શ્રી સુરેશભૈયાએ કર્યું. ત્યારબાદ આદ.બા.બ્ર.શ્રી અલકાબેન, આદ.બા.બ્ર.શ્રી જનકબેન, આદ.બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજી સૌએ ભાવવાહી ભક્તિ પીરસીને સૌના ભાવો ઉલ્લસિત કર્યા. પૂજ્યશ્રી પણ ખૂબ ભાવમાં હતા. ત્યારબાદ ત્રણ મંત્રોની માળાથી ક્ષેત્રવિશુદ્ધિ કરી. પૂજ્યશ્રીએ પ્રતિમાજી તથા ચિત્રપટોની પૂજા કરી અને પ્રતિમાજી તથા ચિત્રપટો શ્રી પ્રફુલભાઈ, શ્રી વિનોદિનીબેન તથા સૌ પરિવારજનો ભાવપૂર્વક મંદિરમાં લઈ ગયા. પૂજ્ય બહેનશ્રીએ મંદિરમાં ઝૂં નું આલેખન કર્યું. ત્યાર પછી ધૂન બોલાવતાં પ્રતિમાજી તથા ચિત્રપટોની સ્થાપના કરી. વાતાવરણ ખૂબ પવિત્ર બની ગયું હતું.

પૂજ્યશ્રીએ તેમના ઉદ્બોધનમાં કહ્યું કે ભગવાનને મંદિરમાં બિરાજમાન કર્યા હવે હૃદયમંદિરમાં તેમની સ્થાપના કરીને આપણી સાધના વધારવાની છે. બહેનશ્રી વિનોદિનીબેન તથા શ્રી પ્રફુલભાઈ પણ ભાવવિભોર બની ગયા હતા.

કાર્યક્રમ પછી સૌએ પ્રીતિભોજન લઈ ભાવભીની વિદાય લીધી હતી. સૌને ધર્મપ્રભાવના આપવામાં આવી હતી. આવા સુંદર ભાવવાહી આયોજન માટે શ્રી પ્રફુલભાઈ તથા વિનોદિનીબહેનને સંસ્થા તરફથી ખૂબ ખૂબ ધન્યવાદ. પૂજ્યશ્રી ધર્મવૃદ્ધિ માટે તેઓને શુભાશીર્વાદ પાઠવે છે. આ પ્રસંગ નિમિત્તે આદ. શ્રી વિનોદિનીબેન પ્રફુલભાઈ પરીખ પરિવારે પૂજ્યશ્રીને રૂા. ૧૧,૦૦૦/- અર્પણ કર્યા હતા; જે સંસ્થાએ 'દિવ્યધ્વનિ' સહયોગ અર્થે સ્વીકાર્યા છે.

‘વિદ્યા-ભક્તિ-આનંદધામ’ ગુરુકુળના નિભાવ માટે આર્થિક સહયોગ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો

આપણી સંસ્થા સંચાલિત ‘વિદ્યા-ભક્તિ-આનંદધામ’ ગુરુકુળના નિભાવખર્ચને પહોંચી વળવા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોનો આર્થિક સહયોગ સાંપડ્યો છે, જે બદલ સંસ્થા સર્વે દાતાઓને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

(૧) આદ. શ્રી હર્ષદભાઈ અને ઊર્મિલાબેન સંઘરાજકા પરિવાર, યુ.કે. (કાયમી શુભેચ્છક વાલી)	રૂા. ૧,૦૦,૦૦૦/-
(૨) આદ.શ્રી પ્રવીણભાઈ વી. મહેતા તથા ભારતીબેન મહેતા, લોસ એન્જલિસ (કાયમી શુભેચ્છક વાલી)	રૂા. ૧,૦૦,૦૦૦/-
(૩) આદ.શ્રી અમીબહેન મનિષભાઈ શાહ, બરોડા (કાયમી શુભેચ્છકદાતા)	રૂા. ૧,૦૦,૦૦૦/-

સંસ્થાના મેડિકલ સેન્ટરના નિભાવ માટે આર્થિક યોગદાન આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના મેડિકલ સેન્ટરના નિભાવખર્ચને પહોંચી વળવા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોનો આર્થિક સહયોગ સાંપડ્યો છે; જે બદલ સંસ્થા તે સર્વે દાતાઓને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

(૧) આદ. શ્રી કુસુમબેન રતિલાલ શેઠ, જૂનાગઢ	રૂા. ૫૧,૦૦૦/-
(૨) આદ. શ્રી ઈન્દિરાબેન સી. ભીમાણી, અમદાવાદ	રૂા. ૫,૦૦૦/-

માર્ચ માસમાં મેડિકલ સેન્ટર દ્વારા ૩ જરૂરતમંદ દર્દીઓના આંખના મોતિયાના ઓપરેશન કરવામાં આવ્યા છે. મેડિકલ સેન્ટરની વિશેષ જાણકારી માટે આદ. શ્રી જયંતિભાઈ જોબાલિયા (પૂનાવાળા) મો. ૯૪૨૯૭૭૫૪૪ અથવા સંસ્થાના કાર્યાલયનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

સંતકુટિરના નવનિર્માણમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના સંતકુટિરના નવનિર્માણમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાત્કાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

(૧) શ્રી જશુભાઈ ફાઉન્ડેશન (હ. આદ. શ્રી શ્વેતાબેન જશુભાઈ શાહ) મુંબઈ	રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦/-
(૨) આદ. શ્રી દિનેશભાઈ તથા તરલાબેન બાવીસી (રાજકોટ)	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-
	(કુલ રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/-)

પૂ. શ્રી રાકેશભાઈ લિખિત 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જીવન અને કવન' પુસ્તકનું દશ ભાષાઓમાં પ્રકાશન

'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સત્સંગ સાધના કેન્દ્ર', ધરમપુર સંસ્થાના વીસ વર્ષની પૂર્ણાહુતિ પ્રસંગે અનેકવિધ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું, જે અંતર્ગત પૂજ્યશ્રી રાકેશભાઈ લિખિત 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જીવન અને કવન' દશ ભાષાઓમાં પ્રકાશિત આ પુસ્તકનું વિમોચન તા. ૯-૩-૧૪ના રોજ યોગી સભાગૃહ, દાદર (મુંબઈ) મુકામે શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીની જુદી જુદી સંસ્થાઓના પ્રતિનિધિઓના શુભ હસ્તે કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં આપણી સંસ્થાના પ્રમુખ આદ. શ્રી નીતિનભાઈ પારેખ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

આ પુસ્તક ઈ.સ. ૨૦૧૦માં પ્રથમ વાર ગુજરાતી ભાષામાં પ્રકાશિત થયું હતું. ત્યારબાદ ગુજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, બંગાળી અને તમિલ મળીને પાંચ ભારતીય ભાષાઓમાં તથા અંગ્રેજ, ફ્રેન્ચ, સ્પેનિશ, જર્મન વગેરે પાંચ વિદેશી ભાષા - કુલ દશ ભાષાઓમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું છે.

ભજીને ભગવંત ભવંત લહો

આપણી સંસ્થાની સલાહકાર સમિતિના સભ્ય, સિનિયર મુમુક્ષુ આદ. શ્રી કિશોરભાઈ શેઠ તથા ગુરુકુળ કમિટિના ચેરમેન આદ. શ્રી ઉષાબેન શેઠની સાધનાકુટિરમાં તા. ૨૩-૩-૧૪ના રોજ સંસ્થાના મુમુક્ષુઓ, યુવાસાધક ગ્રુપ, કોબાની ભક્તિનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. સૌ મુમુક્ષુઓએ ભાવવાહી ભક્તિ પીરસીને સૌને પ્રભુ-ગુરુમય બનાવ્યા હતા. કાર્યક્રમને અંતે આદ. શ્રી કિશોરભાઈ / ઉષાબેન શેઠ તરફથી દરેકને બોલપેનની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. અત્રે એ વાત ઉલ્લેખનીય છે કે આદ. શ્રી કિશોરભાઈ / ઉષાબેન શેઠ સંસ્થામાં રહીને સત્સંગ-ભક્તિ-સેવાનો લાભ લઈ રહ્યા છે.

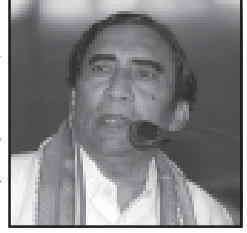
ભૂખ્યા કાજે ભોજન બનજો, તરસ્યાનું જળ થાજો

ઉનાળાનું આગમન થઈ ચૂક્યું છે. અબોલ જીવોને જેટલી ખોરાકની જરૂરિયાત છે તેટલી પાણીની પણ જરૂરિયાત છે. ભારતીય સંસ્કૃતિમાં જીવદયાનું ખૂબ માહાત્મ્ય બતાવવામાં આવ્યું છે. ઉનાળામાં મૂંગા પશુ-પક્ષીઓને ખોરાક તો મળી જતો હશે, પણ પાણી જલદીથી મળતું નથી. મૂંગા જીવોની તરસ છીપાવવાનું કામ નાનું છે છતાં મોટા પુણ્યનું કામ છે. આપની સોસાયટી, અગાશી કે મકાન પર પાણીના કૂંડા કે ટબ મૂકવામાં આવે તો તેનાથી તરસ્યા અબોલ જીવોની તૃષ્ણા છિપાય અને તેમના મૂંગા આશીર્વાદ સાથે પુણ્યની પણ પ્રાપ્તિ થાય. બીજાને શાતા આપશો તો તમોને પણ શાતા મળશે. અબોલ જીવોની તરસ છિપાવવા આપ પ્રામાણિકપણે પ્રયત્ન કરશો તેવી કોબા પરિવારની નમ્ર વિનંતી છે.

શ્રી જામકંડોરણા (જૂનાગઢ-જામનગર હાઈવે, જિ. રાજકોટ) મુકામે ગૌશાળામાં ૧૧૬૧ જેટલી ગાયોનું નિર્વહન થઈ રહ્યું છે. વિશેષ માહિતી માટે સંપર્ક ફોન નં. (૦૨૮૨૪) ૨૭૨૧૮૯ (મો.) ૮૧૦૮૮૩૬૮૪૯

મુંબઈમાં સર્વપ્રથમ યોજાયેલી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈની ત્રિદિવસીય શ્રી પાર્શ્વનાથ-પદ્માવતી કથા

મુંબઈની અગ્રણી સંસ્થા શ્રી મહાવીર જૈન યુવક સંઘ દ્વારા દર વર્ષે એક વિશિષ્ટ કથાનું આયોજન કરવામાં આવે છે. ભગવાન મહાવીર જન્મકલ્યાણક દિવસના નિમિત્તે જૈનદર્શનના જાણીતા ચિંતક પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ દ્વારા ત્રિદિવસીય 'શ્રી પાર્શ્વનાથ-પદ્માવતી કથા' યોજવામાં આવી હતી. આ કથાની વિશેષતા એ હતી કે એમાં ઘટનાની સાથોસાથ સંસ્કૃતિના વારસા અને પરંપરાને આવરી લઈને વર્તમાન સમયમાં એની પ્રસ્તુતતા દર્શાવવામાં આવી હતી. એ ઘટનાનો વૈજ્ઞાનિક સંદર્ભ, એની સાથે જોડાયેલા આધ્યાત્મિક અર્થો અને ધર્મપ્રજ્ઞાલિઓનો તુલનાત્મક વિચાર આલેખવામાં આવ્યો. ભારતમાં અને લંડન તથા લોસ એન્જલિસ જેવાં શહેરોમાં પણ આવી કથાઓનું સફળ આયોજન થયેલ છે.

આ અગાઉ 'મહાવીરકથા', 'ગૌતમકથા', 'ઋષભકથા' અને 'નેમ-રાજુલ કથા'નું આયોજન થયા બાદ મુંબઈમાં ભારતીય વિદ્યાભવન, ચોપાટી પર 'શ્રી પાર્શ્વનાથ-પદ્માવતી કથા'નું આયોજન કરવામાં આવ્યું.

વૈરાગ્ય સમાચાર

પરમ પૂજ્ય ગુજરાત સંતકેસરી આચાર્યશ્રી ૧૦૮ ભરતસાગર મહારાજનું પુષ્પગિરિ - દમોહ (મ.પ્ર.) ખાતે સમાધિમરણ

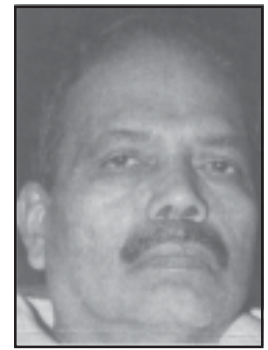
[૧] પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી ભરતસાગરજી મહારાજ તા. ૭-૩-૧૪ના રોજ સમાધિમરણ પામ્યા છે. ગુજરાતના મુમુક્ષુઓ પ્રત્યે તેઓને ખૂબ વાત્સલ્યભાવ હતો.

આપણી સંસ્થાના મંદિરજીના મૂળનાયક ૧૦૦૮ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનો પંચકલ્યાણક મહોત્સવ તેમની નિશ્રામાં થયેલો તે માટે તેમનો આપણા ઉપર અત્યંત ઉપકાર છે. તેઓ અવારનવાર આપણા આશ્રમમાં આવતા અને અહીંના વાતાવરણની ખૂબ પ્રશંસા કરતા. પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે તેઓને અનન્ય વાત્સલ્યભાવ હતો. તેઓની સરળતા અને પ્રસન્નમુદ્રા ચિરસ્મરણીય છે. તેઓના ઊર્ધ્વગામી શુદ્ધાત્માને અનેકશઃ વંદન.

[૨] તામિલનાડુ : તામિલનાડુ પૂર્વ Director General of Police (DGP) શ્રી એસ. શ્રીપાલજીનો તા. ૨૫-૩-૨૦૧૪ના સ્વર્ગવાસ થયેલ છે. તેઓ મૂળ દિગંબર જૈન હતા. તેમનો તત્ત્વઅભ્યાસ સારો હતો. જૈન ધર્મના પ્રચાર-પ્રસાર માટે તેમણે ઘણું યોગદાન આપ્યું હતું.

સને ૧૯૮૪માં જ્યારે પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ચેન્નાઈ પધાર્યા ત્યારે તા. ૩૦-૧૨-૧૯૮૪ના રોજ પ્રવચન આપ્યું તેનો વિષય હતો : "An Understanding of Jainism." આ પ્રોગ્રામનું પ્રમુખપદ શ્રી શ્રીપાલજીએ સંભાળ્યું હતું અને પ્રમુખપદેથી બહુ સુંદર ઉદ્બોધન કર્યું હતું.

તામિલનાડુ દિગંબર જૈન સમાજે તેમજ સમસ્ત જૈન સમાજે એક અભ્યાસી અને સંનિષ્ઠ જૈન વ્યક્તિને ગુમાવેલ છે. સ્વર્ગસ્થિનો આત્મા આગામી ભવોમાં પરમપદને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

અમદાવાદમાં પૂ. રાડેશભાઈના સ્વાધ્યાયશ્રેણીની દીપ-પ્રાગટ્ય કાર્યાલય સચેલ શુભારંભ

પૂ. શ્રી રાડેશભાઈ લિખિત 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર ગુપ્ત અને કવન' પુસ્તકનું દશ ભાષણોમાં પ્રકાશન (તા. ૯-૩-૨૦૧૪)

સંસ્થાના મહિલાભુવનમાં પૂજ્યશ્રીની પદરામણી

ઈડર મુકામે યોજાયેલ સત્સંગ સમારોહની વેળાએ (તા. ૮-૩-૨૦૧૪)

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal
Regd. No. : GAMC - 309/2012-14 issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2014
Publication Date 15th of every month

**આદ.શ્રી વિનોદિનીબેન પ્રકુલભાઈ પરીખના નિવાસસ્થાને યોજાયેલ
પ્રતિમાનુ તથા ચિત્રપટાદિની સ્થાપના વેળાએ (તા. ૨૦-૩-૨૦૧૪)**

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી ઠાતા

'દિવ્યધ્વનિ' એપ્રિલ - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

❶ **આદ.શ્રી સુમતિચંદ્ર એમ. દોશી પરિવાર**, ઘાટકોપર, મુંબઈ
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ 'જ્ઞાનદાન'ની અનુમોદના કરે છે.

'દિવ્યધ્વનિ' એપ્રિલ - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

❷ **માતુશ્રી સ્વ. કંચનબેન વસંતલાલ શાહના સ્મરણાર્થે**

હસ્તે : આદ. શ્રીમતી માયાબેન અરવિંદભાઈ શાહ (મુંબઈ), આદ. શ્રી ડિપીનભાઈ
વસંતલાલ શાહ (યુ.એસ.એ.), આદ. શ્રી મુકેશભાઈ વસંતલાલ શાહ (યુ.એસ.એ.)

તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ 'જ્ઞાનદાન'ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of
Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra, Koba - 382 007. Dist.
Gandhinagar (Gujarat). Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate,
Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah

૪૪

દિવ્યધ્વનિ (એપ્રિલ - ૨૦૧૪)